

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії України і методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

«Ольга Ільків – громадська діячка, борець за незалежність України»

Студентки 4 курсу, групи СОІ-41
напряму підготовки (спеціальності)
014.03 «Середня освіта (Історія)»

Палійчук Іванни Іванівни

Керівник:

завідувач кафедри історії України і
методики викладання історії, доктор
історичних наук, професор

Райківський Ігор Ярославович

Рецензент:

кандидат історичних наук, доцент

Єгрешій Олег Ігорович

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби безпеки України
- ЗУНР – Західно-Українська народна республіка
- НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ
- ОУН – Організація українських націоналістів
- ОУН ЗУЗ – Організація українських націоналістів західноукраїнських земель
- СБУ – Служба безпеки України
- УГВР – Українська головна визвольна рада
- УДК - Український допомоговий комітет
- УНС - Українська народна самооборона
- УПА – Українська повстанська армія
- УЧХ – Український червоний хрест

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Формування світогляду в дитячі та юнацькі роки.	
Початок громадської діяльності	11
РОЗДІЛ 2. Національно-визвольна боротьба в ОУН (1941–1950 рр.)	
2.1. Під німецько-фашистською владою в період Другої світової війни.....	16
2.2. У націоналістичному підпіллі з відновленням компартійно-радянської влади в повоєнні роки.....	24
РОЗДІЛ 3. Життя і громадська діяльність в останній третині ХХ – на початку ХХІ ст.	
3.1. Тюремне слідство, ув’язнення і життєвий шлях після виходу на волю в період існування УРСР	38
3.2. У незалежній Україні.....	46
РОЗДІЛ 4. Літературна творчість	50
РОЗДІЛ 5. Використання матеріалів дослідження на уроках історії в школі та в позашкільній освіті.....	55
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. 6 грудня 2021 р. перестало битися серце Ольги Ільків – великої патріотки України, яка прожила довге і насичене різними подіями життя, понад 101 рік. Доля подарувала їй дуже цікаве і багатогранне, але водночас і складне життя, про яке широкому загалу в сучасній Україні, на жаль, мало що відомо. Вона була свого часу зв'язковою Романа Шухевича, брала активну участь у національно-визвольному русі ХХ ст., діяльності Української повстанської армії (далі – УПА). О. Ільків тривалий час провела в ув'язненні, але це не зламало її міцного характеру і прагнення до боротьби за свободу рідного народу. Хотілося б більше детально зупинитися на життєписі цієї непересічної людини, яка провела за свої національно-державні незалежницькі погляди понад 14 років ув'язнення в радянських концтаборах, зазнала поневірянь і репресій від компартійної влади, але не зламалася.

Водночас звертає на себе увагу відсутність ґрунтовного історичного дослідження в сучасній історіографії про окремі періоди життя і діяльності О. Ільків, не кажучи вже про комплексне дослідження цієї проблеми. Власне, в цій науковій роботі авторка зробила спробу вперше здійснити просографічний аналіз історичної постаті О. Ільків. Крім суто наукового значення, актуальність досліджуваної теми має суспільно-політичний вимір, впливає з сучасних подій російської збройної та ідеологічної агресії проти України, що стала викликом для всього цивілізованого світу. Багаторічна боротьба і незламність колишньої зв'язкової УПА проти російського, по суті, партійно-тоталітарного режиму в ХХ ст. є справжнім прикладом для сучасників, особливо молодого покоління.

Об'єктом дипломної роботи є постать Ольги Ільків крізь призму життєвих подій і діяльності в контексті вивчення історії України ХХ ст.

Предмет дослідження – комплексний аналіз життя, різних сфер діяльності та літературної творчості Ольги Ільків, можливості використання матеріалів дослідження на уроках історії України в ЗЗСО та в позашкільній освіті.

Мета роботи полягає в науковому осмисленні й обґрунтуванні на основі джерел та фахової літератури основних періодів життя і діяльності О. Ільків, її

місця і ролі в національно-визвольному русі в Україні XX ст., з'ясуванні можливостей для використання зібраного та опрацьованого матеріалу в ЗЗСО та позашкільлі. Виходячи з поставленої мети, необхідно виконати такі **завдання**:

- розкрити формування світоглядних позицій О. Ільків в дитячі та юнацькі роки;
- охарактеризувати діяльність О. Ільків в українському націоналістичному русі під час німецько-фашистської окупації України (1941–1944 рр.);
- з'ясувати діяльність О. Ільків в антикомуністичному підпіллі, її напрями і масштаби;
- проаналізувати перебування О. Ільків у радянських тюрмах під час слідства й ув'язнення, а також її діяльність після звільнення в умовах партійно-тоталітарної дійсності;
- розкрити активну громадсько-політичну роботу діячки в незалежній Україні;
- дати оцінку літературній творчості О. Ільків;
- сформулювати пропозиції до навчально-методичних аспектів вивчення постаті О. Ільків у шкільному курсі історії та історико-краєзнавчій діяльності.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період 1920–2021 рр. Нижня межа 21 червня 1920 р. – народження О. Ільків, верхня межа обумовлена датою її смерті 6 грудня 2021р.

Територіальні межі дипломної роботи охоплюють територію перебування Ольги Ільків у певний період життя: сучасні землі України, Польщі та Російської Федерації.

Джерельна база. У ході написання дипломної роботи авторка використовувала, насамперед, опубліковані джерела у збірниках з історії національно-визвольної боротьби в Україні 40–50-х рр. XX ст. Серед них, зокрема, можна виділити періодичне документальне видання «Літопис Української повстанської армії». Том 45 названого видання був присвячений постаті Романа Шухевича. Тут є спогади О. Ільків, колишньої зв'язкової головнокомандувача УПА [3, с. 404–433].

У 17 томі «Літопису УПА. Нова серія» серед опублікованих документів поміщено уривок з кримінальної справи О. Ільків. Зокрема, є матеріали одного з перших допитів підпільниці після її арешту органами МДБ [4, с. 769–770].

У документальних збірниках, виданих у незалежній Україні, знаходимо офіційні документи ОУН і УПА, які дають уявлення про український повстанський рух на глибокій джерельній основі [5; 6]. Упорядниками і видавцями збірників стали відповідно працівники Інституту історії України НАН України в м. Києві під редакцією С. Кульчицького та відомий київський дослідник В. Сергійчук.

Основним джерелом для написання роботи є твори самої О. Ільків, включаючи власні поезії, видані у Львові під назвою «У тенетах двох «закриток»» (з аудіо диском пісень на слова авторки) в 2011 р. [12] та «Спокуса» в 2017 р. [11]. У збірці «У тенетах двох «закриток»» дуже цінним для дослідника є життєпис О. Ільків, який вона подає у вигляді власних спогадів, а також історії написання окремих поезій, зокрема «Очі», «Мотто», «На постю», «Пахнуть липи в саду», «Повстанське танго», тощо.

Інтерес викликають також спогади О. Ільків, колишньої зв'язкової, про головнокомандувача УПА Р. Шухевича як людину і військового діяча [8; 9] та літературного критика [10], опубліковані у збірнику «Роман Шухевич на тлі доби Воюючої України». У роботі використано матеріали з інтернет-джерел та Youtube, що містять інтерв'ю з О. Ільків у різних періодичних виданнях [52] та відеоефірах [55; 63]. Щоправда, через свою певну суб'єктивність вони мають ряд різнобічних фактів, що проявляється, зокрема, в помилках при датуванні деяких подій. Тут є об'єктивне пояснення, через поважний вік О. Ільків не могла все точно пам'ятати.

Водночас цікаві матеріали можна знайти в мемуарах сучасників подій визвольної боротьби середини ХХ ст. Л. Бусела [13], В. Кука [16], П. Федуна [20] та ін. На найбільшу увагу заслуговують спогади охоронців Р. Шухевича Михайла Зайця [14], Любомира Полюги [18], Галини Дидик [17] і, особливо, Ірини Савицької, найближчої соратниці О. Ільків [15].

На жаль, далеко не всі матеріали, пов'язані з життям і діяльністю О. Ільків, є доступними для автора дипломної (бакалаврської) роботи. Передусім, це стосується архівних документів, що зберігаються в Галузевому державному архіві СБУ в м. Києві і містять матеріали слідства над О. Ільків після арешту (справа № 75575 фп), можливо, якісь інші цікаві відомості про її життя після виходу на волю, коли вона перебувала під пильним оком силових структур. Важливою подією для дослідників, стало надання О. Ільків в 2017 р. паперової і електронної копії архівно-кримінальної справи. Зараз ці матеріали зберігаються за нашими даними у її сина. Сподіваємося, що вони будуть використані нами в майбутньому.

Історіографія теми. Безпосередньо про життя і діяльність О. Ільків досі немає жодного окремого історичного дослідження. Більшість відомих нам праць базуються на спогадах О. Ільків. Одну з перших наукових фахових публікацій зробив Р. Пастух— автор невеликої статті в дрогобицькому журналі «Східноєвропейський історичний вісник» в 2017 р. [44]. Однак вона має, на нашу думку, ряд неточностей в датуваннях, автор звернув більшу увагу на літературну творчість О. Ільків, ряд сюжетів з її життєпису залишилися поза увагою Р. Пастуха.

Вагоме місце в роботі займає праця Л. Загоровської [29]. Дослідниця зобразила портрет О. Ільків на основі її спогадів, додавши фактологічні біографічні уточнення учасників національно-визвольного руху, які перебували поряд з підпільницею.

Особливу роль в житті О. Ільків відіграла К. Зарицька. Саме під її керівництвом формувалася підпільна діяльність Ольги, участь в Українському Червоному Хресті та роботи зв'язкової ОУН і УПА. Фундаментальне дослідження Л. Онишко [43] про К. Зарицьку дозволило нам отримати значний фактичний матеріал про окремі періоди життя і боротьби О. Ільків. Доповнює ці дані стаття Л. Онишко про Г. Дидик, соратницю О. Ільків [62].

Для кращого розуміння нелегальної діяльності О. Ільків у рамках функціонування підпільних штаб-квартир і ролі зв'язкової авторкою

використано дослідження, присвячене Головному командирові УПА Р. Шухевичу. Зокрема на увагу заслуговують праці Я. Дашкевича [28], М. Пелешок [45], А. Русначенко [66], а головне – матеріали 45 тому «Літопису Української Повстанської Армії» [3].

Дослідниця Т. Антонова присвятила статті жінкам, які знаходилися в оточенні Р. Шухевича, у своєрідному феміністичному дискурсі. Вона показала особливості перебування жінок в українському визвольному русі, відзначила їх становище, взаємовідносини з чоловіками, весь героїзм і трагізм жіночої сутності. Даючи характеристику О. Ільків, авторка показала в її образі поєднання жінки-повстанки, жінки-матері і жінки-поетеси. Ця багатогранність у тісній гармонії з вольовим характером дозволила О. Ільків зайняти провідне становище серед учасниць українського національно-визвольного руху середини ХХ ст. [21; 22].

Участь жінок в українському національно-визвольному русі розкрито в працях дослідниці О. Кісь [33; 34; 55; 56]. На значних документальних матеріалах і з сучасних гендерних поглядів авторка підняла проблему жінки в умовах військових дій, підпільної діяльності. Вона спробувала поєднати героїзм і трагізм жінок-підпільниць. Дослідниця наводить приклад О. Ільків, яка зуміла поєднати активну партизанську діяльність і роль матері, адже в той час народила двох дітей.

У контексті представлення жінок в українському Русі Опору використано статтю М. Мандрик [39]. Авторка використала гендерний принцип для аналізу ролі жінки в «чоловічій» боротьбі.

Цікаві свідчення про участь О. Ільків в облаштуванні підпільних штаб-квартир Р. Шухевича в селах Княгиничі і Грімне та їх життєдіяльність подано в статтях В. Бойко і М. Посівнича [25], М. Вахула [26], І. Горленко та І. Кузика [27], А. Кузика [36]. Автори розкрили функціональні особливості таких підпільних квартир, специфіку перебування там підпільників і їх побут. Дослідники відзначили вагому роль О. Ільків у цих процесах. Цінним є реконструкція істориками схеми розташування таємних криївок.

Діяльність похідних груп ОУН на Наддніпрянську Україну на початку німецько-радянської війни розкрито в працях В. Нестеренка і К. Мурашко [42] та Л. Шанковського [47]. Участь в одній з таких груп брала участь О. Ільків, яка мала завдання потрапити в Житомир. З цих досліджень дізнаємося про особливості підготовки груп, їх основне завдання в пропаганді українського націоналістичного руху.

Під час написання дипломної роботи авторка використала чимало електронних матеріалів, присвячених О. Ільків. Більшість із них сформовані на основі спогадів та інтерв'ю підпільниці й несуть суто фактичний матеріал. Серед них слід відмітити роботи І. Фаріон [52; 70], Р. Попелюк [65] тощо.

На основі інформаційних статей в електронних ЗМІ, авторка отримала інформацію про життя і громадсько-політичну діяльність О. Ільків у період незалежності України. Слід відзначити статті В. Дяченко [48], Є. Сохана [68], М. Шота [71] та Г. Яреми [73].

Таким чином, висвітлення життя і діяльності О. Ільків у науковій історичній літературі є вкрай недостатнім і вимагає комплексного дослідження, що й спонукало до вибору теми дипломної роботи.

Методологічною основою даного дослідження є принципи історизму, об'єктивності, достовірності у висвітленні поставлених питань. Дипломна робота написана з використанням історичного, логічного, структурно-системного та порівняльного методів дослідження.

Наукова новизна роботи. Дипломна робота є першою комплексною спробою висвітлити життя і діяльність Ольги Ільків у контексті історичних подій, в яких вона брала участь. Авторка вперше на конкретних прикладах розкрила питання, як зібрані та опрацьовані в результаті дослідження матеріали можна використати в ЗЗСО та позашкільній освіті.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на звітній науковій конференції студентів ПНУ, підсекції історії України і методики викладання історії (6 квітня 2023 р.) та всеукраїнській науково-практичній конференції «Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти в умовах Нової української школи» (18 травня 2023 р.).

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні фактичного матеріалу і висновків у подальшій навчальній та науково-дослідній роботі. Зібрані й опрацьовані матеріали можуть бути застосовані на уроках історії України в 10 і 11 класах, зокрема при вивченні тем «Україна на початку Другої світової війни (1939–1941 рр.)», «Розгортання руху Опору в Україні в роки Другої світової війни», «Національно-визвольний рух в післявоєнний період» та «Державотворчі процеси в незалежній Україні», у позакласній і позашкільній роботі, зокрема шкільного краєзнавчого гуртка, в рамках шкільних виховних заходів.

Структура роботи складається із вступу, п'ятих розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (85 позицій) та додатків.

РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В ДИТЯЧІ ТА ЮНАЦЬКІ РОКИ. ПОЧАТОК ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ольга Ільків народилася 21 червня 1920 р. у м. Стрий Львівського воєводства у складі Другої Речі Посполитої. Мати – Розалія з роду Коцур – вийшла заміж за Фаустина Ільківа в 1916 р. Батько Олі – Фаустин Ільків – був дрібним підприємцем, який збанкрутував під час Першої світової війни 1914–1918 рр. Дід Теодор – колишній австрійський флотський офіцер, згодом працював директором школи в селі Потеличі, що тепер знаходиться в Жовківському районі Львівської області. Дідусь був національно свідомою людиною і мав сильний вплив на виховання своєї внучки Олі. «Я родилася на землі, яка горіла, і я не могла не горіти разом з нею», – писала пізніше О.Ільків [12, с. 11]. Народження Олі майже співпало в часі з утвердженням польської окупаційної влади в Галичині влітку 1919 р. після військової поразки ЗУНР, що вплинуло на суспільні настрої, викликало зневіру серед значної частини місцевої інтелігенції, насамперед молодшого покоління, в можливість досягнення ідеалу незалежної Української держави парламентським, демократичним шляхом.

Після розлучення батьків у 1920 р., коли Олі йшов перший рік життя, мама виїхала до Варшави, і маленьку Олю на якийсь час залишила з дідусем і бабусею Коцурами в Стрию. У 1927 р. Оля розпочала здобувати початкову освіту. Спочатку вступила до Стрийської польської державної школі ім. Ю. Словацького, а згодом – до української школи в Стрию на Ланах. «То були дуже тяжкі дні для мене, – згадувала пізніше О. Ільків. – Я душею відчувала нехіть, то було польське оточення і де наш український народ був завжди зневажуваним, я це відчувала» [52]. Освіта на українських етнічних землях під владою Другої Речі Посполитої в міжвоєнний період дедалі більше полонізувалася, що виражалося, зокрема, в запровадженні під тиском органів державної влади польської мови навчання, насадженні польського духу в навчально-виховному процесі і т. п.

У 1933 р. О. Ільків успішно закінчила навчання у Стрию та з ініціативи свого дідуся вступила до місцевої української гімназії. «Я така була щаслива, що

пішла між українок, а це був перший рік – до нас не було гімназії у Стрию, а була семінарія» [48], – згадувала вона. Молода Оля мала значні успіхи в навчанні, була досить старанною ученицею, але провчилася у стрийській гімназії недовго, лише до 1934 р., доки залишалася проживати з дідусем [29, с. 111].

У 1934 р. О. Ільків переїжджає до мами у Варшаву і мріє продовжити навчання. У столиці Польщі напередодні війни проживало близько 3 тис. українців. Любов до України і всього українського та небажання вчитися у Варшаві, що неминуче призвело б до глибшого вивчення польської мови і культури та вимушеної асиміляції, глибоко засіло в серці молодій Ольги. Пізніше вона згадувала: «Мені говорили, що там, у Варшаві, я стану полькою. А я крикнула: не стану, не стану. Я – українка. Ще з дитинства була завзятою, щось таке в моїй крові було» [48]. О. Ільків наполегливо зайнялася самоосвітою, почала вчитися самостійно з доступних навчальних посібників. Сильний вплив на формування світогляду дівчини-підлітка, її національних почуттів справив мамин брат Ізидор [12, с. 12].

У 1936 р. Ольга з мамою і вітчимом переїжджає до Перемишля, де нею починає опікуватися Андрій Макух, близький родич сім'ї. А. Макух звернувся до мами Ольги – Розалії Коцур – з пропозицією відправити доньку до місцевої гімназії для дівчат у Перемишлі. Він зробив цінний подарунок для Ольги – автентичний Кобзар» Т. Шевченка видання 1861 р., що вплинуло на піднесення національного духу О. Ільків. Ольга вступає в 1936 р. до місцевої Української гімназії для дівчат у Перемишлі. Дівчина була дуже зосереджена на навчанні, цікавилася громадським життям українців під польською окупацією. У бібліотеці чи не кожних вихідних вона з подругами обговорювала різноманітні політичні теми. «Хіба ми будемо у неділю суконочки переглядати?, – згадувала Ольга. – І забувати, що ми українки і що наша доля є поганою» [12, с. 12 – 13].

Згодом виникли проблеми з оплатою коштів за навчання. Вітчим Ольги відмовився платити, тож вона починає давати приватні уроки, виконує різні домашні завдання багатшим ученицям. Це загартувало характер О. Ільків, що проявилось в майбутньому, коли вона вступила до Організації українських

націоналістів (далі – ОУН). Частину грошей надсилав дід Микита Коцур. Дирекція гімназії, врахувавши здібності і високий рівень успішності дещо знизила плату за навчання [52].

Заклики Ольги, що зайняла активну життєву позицію, поступово змінюють світогляд дівчат. Ольга знайомиться в Перемишлі з Галею Змієнко, сестрою генерала В. Змієнка – генерал-хорунжого армії УНР, визначного військового діяча періоду української революції, одного з організаторів державних структур УНР в екзилі. Галя була на два роки старша і запропонувала О. Ільків вступити до «Пласту» – української скаутської організації, що виникла в 1911 р. ще в австрійський період. Під впливом Г. Змієнко Ольга зацікавилася українським молодіжним рухом, самовихованням молоді на засадах глибокого патріотизму і християнської моралі, стала пластункою. Однак «Пласт» у Галичині був категорично заборонений польською владою в 1930 р., через участь в організації можна було отримати суворе покарання. О. Ільків була змушена працювати як пластунка в глибокому підпіллі, що знайшло поширення серед молоді через утиски з боку влади та офіційну заборону діяльності [29, с. 112].

Осередком «Пласту», в діяльності якого брала участь у Перемишлі О. Ільків, керувала Кекилія Паліїв (псевдо – «Цьопа») – сестра політичного діяча, лідера УНДО Дмитра Паліїва. Мабуть, через це українських гімназисток жартома називали «паліївками». Вони дотримувалися ненасильницької ідеології в боротьбі за національну державність, у той час як учні чоловічої гімназії перебували під ідейним впливом ОУН, інтегрального українського націоналізму. Отже, Ольга з юних літ включилася в активну громадсько-політичну роботу, що мала національно-визвольне спрямування.

Улітку 1940 р. в умовах Другої світової війни, що почалася з нападом фашистської Німеччини на Польщу у вересні 1939 р., Олі виповнилося двадцять років. До закінчення матури – 12-річного навчального циклу в Ярославській гімназії Перемишля – не вистачило лише одного року. Після пакту Ріббентропа-Молотова від 23 серпня 1939 р і договору між СРСР і Німеччиною від 28 вересня 1939 р. лінія кордону між двома державами пройшла по т. зв. «Лінії Керзона».

Перемишль, в якому Ольга проживала, залишився на німецькому боці. Щоб закінчити школу, О. Ільків навесні 1940 р. поїхала в Краків, де в цей час Ярославська гімназія організувала курси. Це дало змогу їй завершити навчання й отримати диплом про середню освіту [12, с. 13].

Восени 1940 р. О. Ільків повернулася назад в окуповану німцями Варшаву. Тут вона різко відчула проблему в зайнятості й роботі. Однак невдовзі на життєвому шляху О. Ільків зустрівся завзятий націоналіст, молодий оунівець Андрій Поліщук, що запропонував роботу в Українському допомоговому комітеті (далі – УДК). Комітет – це була громадська організація, створена з відома окупаційної адміністрації, що мала на меті допомогу українському населенню, патріотичне виховання молоді. Оля отримала пропозицію зайнятися громадською роботою в рамках діяльності Комітету, опанувати навички друкування на машинці. Витрати на себе для цього взяв УДК, оскільки Оля не мала достатньо грошей [65].

О. Ільків прийняла цю пропозицію і почала залучати українську молодь до громадської роботи, організовувала різноманітні вечори національно-патріотичного спрямування, щоб хлопці й дівчата не забували про своє походження. Так, 7 січня 1940 р. О. Ільків організувала у Варшаві Святий вечір за старим, юліанським календарем в українському національному дусі. «То була дійсно дуже гарна вечеря, правдива, по всіх законах і не було пиятики. Дуже було культурно, посередині сидів священник і всі достойні люди Варшави» [48], – згадувала пізніше Ольга. Поступово О. Ільків стала однією з провідних діячок у національно-визвольному русі в Перемишлі, на заході української території, на межі з польським етнічним простором (згадаймо крилатий вислів «Україна від Сяну до Дону»). Це нерідко породжувало гострі польсько-українські суперечки в місті та околицях [70].

Перебуваючи в Українському допомоговому комітеті, Ольга викладала на громадських засадах історію й географію України дівчатам і хлопцям українського походження, які зазнали сильного асиміляційного впливу з боку польської влади в міжвоєнний період. Як згодом згадувала О. Ільків, «... ті

хлопці женилися з польками, ну бо що мали робити і ті вже діти були такі ніякі ні поляки, ні українці, і я то зачинала українізувати» [53]. Паралельно з громадською роботою дівчина цікавилася українською поезією, з інтересом читає вірші відомих письменників, що стали окрасою національної літератури. Особливо їй припала до душі творчість Євгена Маланюка та Богдана-Ігоря Антонича.

Таким чином, світоглядні позиції О. Ільків, уродженки м. Стрий на Львівщині в червні 1920 р., формувалися насамперед у тісному родинному середовищі. Найбільший вплив на утвердження національного світогляду Ольги, її українських патріотичних позицій, що з особливою силою проявилися вже в дитячі та юнацькі роки, мали дід Теодор Коцур, мамин брат Ізидор, родич сім'ї Андрій Макух та ін. Ідейні погляди О. Ільків формувалися в умовах поразки української революції і бездержавного статусу українського народу, що в міжвоєнний період опинився під різними чужоземними режимами, в Галичині після падіння ЗУНР – польського. Великодержавна політика польської влади щодо галицьких українців поступово спонукала прихильність молоді дівчини до більш радикальних методів у національно-визвольній боротьбі, симпатій до інтегрального українського націоналізму, ОУН.

РОЗДІЛ 2. НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА БОРОТЬБА В ОУН (1941–1950 РР.)

2.1. ПІД НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКОЮ ВЛАДОЮ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Друга світова війна внесла великі зміни в український суспільно-політичний рух. Передові позиції в українському національно-визвольному зайняла нелегальна Організація українських націоналістів, заснована в 1929 р., що відстоювала радикальні методи в боротьбі за українську державність. Українські націоналісти проголосили гасло української революції заради здобуття незалежної Української держави. Найбільшу популярність ОУН здобуває серед української молоді та юнацтва. Після вбивства в 1938 р. у Роттердамі Євгена Коновальця постало питання про нового Голову Проводу ОУН. У серпні 1939 р. на Римському зборі ОУН на цю посаду затвердили Андрія Мельника. З цього часу починаються протиріччя між членами ОУН, які перебували за кордоном, та представниками Крайової Екзекутиви ОУН – виконавчого органу Крайового проводу ОУН, що знаходився на українських землях. Тут сформувався як лідер націоналістичного руху Степан Бандера.

Членами Крайового проводу ОУН були переважно молоді люди, які були рішуче налаштовані й дотримувалися тактики радикальних дій проти ворогів Української держави. З початком Другої світової війни С. Бандера і його соратники вийшли з польських тюрем і включилися в розбудову організаційної структури ОУН. Перспектива назріваючої війни Німеччини з Радянським Союзом поставила перед С. Бандерою як лідером українських націоналістів у краї завдання використати можливість для здобуття національної держави і реалізації програми ОУН. С. Бандера намагався реорганізувати Головний провід, відкрито заявляв про свої лідерські амбіції. З цього часу почалося протистояння двох груп ОУН, які діяли майже автономно. Цей процес тривав з кінця 1939 р. до березня-квітня 1941 р. і завершився повним розколом ОУН на т. зв. «бандерівців» і «мельниківців» [60].

О. Ільків в 1940 р. – першій половині 1941 р. проживала то у Кракові, то у Варшаві. У цих містах в той час перебувало багато оунівців. Переважно це були

молоді хлопці. Вони проводили різні політичні, культурно-громадські заходи для українців, яких тоді було багато на території окупованої Німеччиною Польщі. У середовищі українців О. Ільків вперше познайомилася з оунівцями, намагалася досягнути про мету і завдання українського націоналістичного руху. Якраз у 1940 р., як відомо, назрів остаточний розкол в ОУН на дві частини: одну з них очолив Андрій Мельник («мельниківці»), а іншу – Степан Бандера («бандерівці»). Внутрішньополітичні суперечки в середовищі ОУН в умовах різкого загострення міжнародної напруженості на зламі 30–40-х рр. XX ст., не могли бути не поміченими О. Ільків, яка в той час зацікавилася націоналістичним рухом.

О. Ільків згадує про своє знайомство з одним з учасників мельниківського руху, який дав їй прочитати «Білу книгу ОУН», що містила пояснення причин і суті розколу в організації з точки зору мельниківського крила оунівців, лідером якого був А. Мельник. Ольга висловила свою точку зору, що «суперечки не є ознакою раціональності, тому що ті, хто мають рацію, не повинні суперечити» [52]. Подальшим об'єктом роздумів О. Ільків стало бандерівське крило ОУН, до якого вона відчувала більшу симпатію, що мало у своїй соціальній базі радикально налаштовану молодь, готову до рішучої і беззастережної боротьби за незалежну Українську державу. Шукаючи для себе пояснення «фізичної сили й духовної міці» діячів ОУН-б, вона знайшла відповідь у спілкуванні з «бандерівцем» Романом Малащуком. Він вбачав свою мету у свідомій підготовці до тривалої і виснажливої національно-визвольної боротьби, включаючи навіть відмову від шкідливих звичок, таких як паління і вживання алкоголю [61].

Одного зимового дня, 13 грудня 1940 р., на свято Андрія Первозванного О. Ільків, перебуваючи у Варшаві, взяла участь в організації свята – Андріївського вечора, де познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком Володимиром Ликою. На той час він був керівником стрийського Проводу ОУН бандерівського крила. Володимир настільки переконливо говорив про український націоналістичний рух та його провідників, що Оля захопилася ідейною програмою ОУН, а лідера

«бандерівського» крила організації – Степана Бандеру – вважала ледь за «призначеного Богом» для порятунку української нації [29, с. 112].

Перед проголошенням Акту відновлення української державності в 1941 р. О. Ільків зустрічається з представниками ОУН-б, до діяльності яких проявила посилену зацікавленість. Під ідейним впливом «бандерівців» Романа Малащука та Василя Охримовича, з яким вона ближче познайомилася, Ольга остаточно переходить на бік «бандерівського» крила організації [68]. Під час дискусії з Р. Малащуком О. Ільків поставила філософське питання про співвідношення об'єктивних і суб'єктивних чинників у житті й визвольній боротьбі, що важливіше для існування націй. Відповідь Романа полягала в тому, що пріоритет у національно-визвольному русі мають дух і воля, тобто суб'єктивні категорії [23]. Додатковим переконанням для приєднання О. Ільків до лав ОУН, за її ж словами, стала стаття С. Бандери «За чистоту лінії», прочитавши яку вона остаточно прийняла рішення стати націоналісткою [50].

Отже, своє рішення про вступ до ОУН О. Ільків прийняла на основі поєднання всієї отриманої інформації, логічних аргументів з боку членів націоналістичного руху, власних роздумів та суджень. Можна припустити, що додатковим аргументом для зближення з бандерівським крилом ОУН стали особисті взаємовідносини з активним членом ОУН(Б) Володимиром Ликою. Молоді люди, яким в той час виповнилося 21 рік, явно симпатизували один одному, часто зустрічалися, спілкувалися, читали «бандерівську» літературу. Є докази про приєднання О. Ільків до ОУН ще до початку німецько-радянської війни 1941–1945 рр., але точної дати її вступу до організації, на жаль, не вдалося встановити. За іншими свідченнями, О. Ільків вступила в ОУН після проголошення Української Держави у Львові вже влітку 1941 р., на початку німецько-радянської війни [65].

30 червня 1941 р. у Львові було проголошено Акт відновлення Української державності діячами бандерівського крила ОУН. Головою українського уряду нової держави став Ярослав Стецько – один із соратників С. Бандери. Проголошення акту було повною несподіванкою для німців. Вище німецьке

командування негативно поставилося до цього Акту і невдовзі гестапо розпочало арешти керівників Української держави. 7 липня 1941 р. заарештували С. Бандеру, 9 липня – Я. Стецька, а 15 липня ув'язнили весь склад українського уряду. Уже з вересня 1941 р. німецькі каральні органи розпочали масові арешти і розстріли членів ОУН [49]. Німецька окупаційна влада не сприйняла появу відновленої української державності. Це підривало основи німецької пропаганди початкового періоду німецько-радянської війни, що визначалася як визволення вермахтом поневолених народів СРСР. Тож прагнення українців до власної держави розглядалося актом непокори і зразу ж було придушене.

Ще перед початком війни Німеччини проти СРСР політичний провід ОУН двох напрямів готувався до можливого переобрання влади різного рівня на «звільнених» українських землях. На території Польщі в тодішній Генеральній губернії націоналісти готували похідні групи на територію Наддніпрянської України для проведення революційних дій на цих територіях. Формування похідних груп було розпочато обома гілками ОУН, як стверджує більшість дослідників, десь у середині травня 1941 р., напередодні німецько-радянської війни [42, с. 45]. У результаті було сформовано шість похідних груп: три з них належали до бандерівської гілки, а ще три – до мельниківської. Похідні групи були розділені, в свою чергу, на три великі напрямки: «Північ», «Центр» і «Південь». Кожна з похідних груп складалася з малих операційних груп, що зазвичай налічувала від 7 до 12 осіб. Метою цих груп було проникнення на окуповану територію та створення осередків ОУН. Ці осередки мали взяти під контроль органи місцевого самоврядування, місцеву міліцію та проводити націоналістичну пропаганду серед місцевого населення [47, с. 22].

Перед початком німецько-радянської війни О. Ільків перебувала у вишкільному таборі з підготовки похідних груп десь поблизу Кракова. Разом з нею готувалися Надія Мицко, сестра І. Шепеля, повстанця з Літина, та інші учасники ОУН. Група перейшла колишній польсько-радянський кордон 24 липня 1941 р. в районі міста Ярослава [65]. Вступивши на українську землю, О. Ільків була вражена від побаченого. Згодом вона згадувала, що їх зустріли

«тріумфальні брами синьо-жовтим обкручені. Було все в синьо-жовтих тонах і написано «Слава Україні», «Слава Бандері» [62]. Похідну групу доправили у Львів і поселили в гуртожитку політехнічного інституту. Кожний учасник групи отримав свій напрям скерування. О. Ільків мали направитися в Житомир [50].

Однак якраз у той час Гестапо у Львові проводило масові арешти оунівців та їх прихильників. Український уряд під тиском німецько-фашистської влади був змушений припинити своє існування. Як вважають окремі дослідники, рятуючись від переслідування, О. Ільків втекла в Житомир [65]. Щоправда, в більшості своїх інтерв'ю і спогадах Ольга розповідає, що їй так і не вдалося потрапити в Житомир. Пізніше вона не без іронії згадувала: «Я знаєте, не знаю то було би страшне, якби я була попала на схід ..., по мені було би тільки побулькало в тому морі небезпек» [53].

У цих надзвичайно складних обставинах О. Ільків опиняється у Львові. До міста прибула її мама, яка відкрила невеличкий бізнес з виробництва іграшок. Згодом у Львів переїхав В. Лико [50]. О. Ільків якийсь час ще мала сподівання потрапити в Житомир. За рекомендацією керівництва ОУН вона пішла працювати в німецькі владні структури. Разом з німцями О. Ільків планувала приїхати до Житомира і влитися в націоналістичне підпілля [29, с. 113]. Так О. Ільків опинилася в дирекції залізниць «Південь» як друкарка, а після її перенесення до Одеси працювала у Львівській дирекції залізниць. Ольга підтримувала постійний зв'язок з підпільною мережею ОУН. Вона нав'язала контакти з оунівкою на псевдо «Хробак», що курувала залізничний напрям, через яку О. Ільків передавала різну інформацію, діставала квитки на потяг для членів ОУН [29, с.113].

Плідну і відповідальну роботу О. Ільків на український повстанський рух відмітило керівництво ОУН і запропонувало їй долучитися до розбудови мережі оунівського підпілля. Від самого початку створення ОУН залучала до своїх лав дівчат і жінок, створюючи можливості для їх теоретичної підготовки та практичного вишколу. Основу жіночої частини ОУН як правило, становили

молоді дівчата, найбільш освічені та найкраще підготовлені для національно-визвольної боротьби [33, с. 104].

Восени 1941 р. після масових гестапівських арештів і розстрілів членів ОУН остаточно визначився антинацистський характер українського руху опору. У грудні 1941 р. Провід ОУН проголосив декларацію про боротьбу проти обох окупантів України – А. Гітлера і Й. Сталіна. Незважаючи на повний контроль ситуації з боку місцевої німецько-фашистської влади, у Львові прискореними темпами ішла розбудова мережі ОУН. Вона набула структурованого змісту восени 1942 р. У той час на Волині створилися загони УПА, а в Галичині – відділи Української народної самооборони (далі – УНС). Протягом 1942 р. у Львові та його околицях гестапо схопило чимало керівників Проводу ОУН, серед них Я. Старуха, І. Климів та ін. Український національний рух дедалі більше переходив у військову формацію, ОУН посилювала свою політичну і підпільну роботу [59].

Водночас для ОУН постала потреба створити окрему жіночу мережу. В 1942 р. обласний провідник ОУН у Львові Дмитро Слюзар (псевдо – «Золотар») призначив О. Ільків провідницею жіночої підпільної мережі ОУН м. Львова [29, с. 114]. «Тепер ви, жінки, мусите повністю заступити нас, мужчин, в організаційній і практичній роботі, бо ми, мужчини, у ситуації, яка наближається, будемо втягнені у безпосередню збройну боротьбу», – згадувала пізніше його слова Ольга [8, с. 247]. Жіноча мережа оунівського підпілля вже на кінець 1941 р. нараховувала у Львові 1000 осіб, в 1942 р. чисельність її ще збільшилася. Діяльність жіночого крила відповідала програмним засадам оунівців. Згідно рішень Другого великого збору ОУН у квітні 1941 р. основна увага відводилася вишкільно-виховній та пропагандистській діяльності. Зокрема, в ухвалі Збору ОУН наголошувалося: «Сила Організації ... залежить у прямому відношенні від вартості її членів, що мусять бути рівночасно борцями й організаторами визволення та державного будівництва. [...] Розгорнення інтенсивної пропагандивної роботи є одним із найважливіших завдань» ОУН в теперішніх умовах боротьби [5, с. 40, 41].

О. Ільків як учасниця націоналістичного підпілля вела активну пропагандистську діяльність, залучала все більше молодих дівчат до роботи в структурах ОУН. Лише повна мобілізація українського суспільства забезпечила б реалізацію мети оунівців. На жаль, не вдалося розшукати матеріали про конкретні форми діяльності жіночої сітки ОУН м. Львова на чолі з О. Ільків яка вже тоді отримала псевдо «Роксоляна». Однак можна з впевненістю сказати, що жіноча сітка організації відповідала загальновизначеному характеру роботи оунівського підпілля на всій території Західної України. Сучасний дослідник А. Русначенко докладно описав роботу оунівських пропагандистів, виокремив пріоритетність навчальних вишколів, які рекомендувалося проводити двічі на тиждень. Вони були двох напрямів: ідеологічного і практичної роботи. На заняттях, як правило, вивчали історію і географію України, розвиток національного руху від давніх часів і середньовіччя до сучасності, розглядали поняття демократії, соціалізму, націоналізму тощо. Слухачі обов'язково мали знати кілька пісень патріотичного спрямування [47, с. 70].

«Я мала 4 райони територіальні і один студентський, – згадувала О. Ільків. – Потім приїжджав мій чоловік, котрий був керівником Стрийського Проводу, і ми разом ходили на завдання» [29, с. 115]. Отже, головне завдання пропагандистських структур полягало в підготовці надійних членів, активістів ОУН. Як бачимо, підпільна мережа, що була підпорядкована О. Ільків, охоплювала чотири територіальні райони та один студентський. За спогадами О. Ільків, у політико-ідеологічній роботі їй дуже допомагав Володимир Лико, в той час вже керівник Стрийського проводу ОУН. Він часто навідувався до Львова, де вони разом ходили на визначені вищим керівництвом оунівців завдання [4, с. 202].

З переходом українського національного руху до активних військових дій проти окупаційних властей в Україні – як німецько-фашистських загарбників, так і сталінізму – постала необхідність наявності медичної служби в структурі ОУН і УПА. У листопаді 1943 р. було створено новий відділ – Український червоний хрест (далі – УЧХ), який очолила Катерина Зарицька (псевдо –

«Монета») [43, с. 132]. Згодом до УЧХ приєдналася й О. Ільків. Діяльність референтури полягала в підготовці кваліфікованого медперсоналу, налагодженні роботи підпільних аптек, господарського сектора і харитативної (допомогової) служби, а також в облаштуванні санпунктів (підземних шпиталів), транспортуванні поранених і хворих та підтриманні гігієни серед вояків і цивільного населення [40, с. 132].

О. Ільків мала мрію здобути вищу освіту в університеті. Для оунівського підпілля це теж мало велике значення. У 1943 р. вона була прийнята на навчання в празький університет «Карлові Вари» на філософський факультет. Однак німецька окупаційна влада не дала дозволу на виїзд в Чехію [12, с. 14].

Перебуваючи в мережі УЧХ, О. Ільків потрібні були медичні навики. Тож, за її спогадами, вона вступила до Львівського медінституту в 1943 р. в часи німецької окупації [12, с. 14]. Достовірних даних про час і характер її навчання в медінституті, на жаль, не маємо.

Ольга Ільків поряд з підпільною роботою влаштовувала своє особисте життя. Тісні стосунки з Володимиром Лико під псевдонімом «Данило» у підсумку привели до створення сім'ї 27 квітня 1943 р., вони взяли шлюб у храмі Преображення Господнього у Львові. Обидва діячі так і не пізнали справжнього сімейного щастя, адже були змушені вести підпільну діяльність. В. Лико як провідник ОУН Стрийщини в більшості перебував на терені краю. Як згадувала пізніше Ольга, вони раділи кожній хвилині, проведеній разом [53]. У своїх спогадах вона залишила нащадкам образ Володимира Лико. «Зелені очі на чорнім тлі брів і темного волосся випромінювали тепло, а любовні пісні в супроводі гітари мимоволі западали глибоко в душу. Його оксамитовий баритон був наче створений для героїчних пісень, яких він знав багато, а, виконуючи, потрясав слухача й підкорював аудиторію незламною відданістю і глибокою закоріненістю в духовну ауру України» [12, с. 14].

Таким чином, під час німецько-фашистської окупації України відбулося становлення О. Ільків в українському націоналістичному русі. Вона стала провідником жіночої мережі ОУН, після виходу заміж за націоналіста-оунівця В.

Лико в 1943 р. дедалі більше переймається націоналістичною ідеологією і виходить на провідні позиції в організації.

2.2. У НАЦІОНАЛІСТИЧНОМУ ПІДПІЛЛІ З ВІДНОВЛЕННЯМ КОМПАРТІЙНО- РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ПОВОЄННІ РОКИ

Наприкінці липня 1944 р. в результаті Львівсько-Сandomирської наступальної операції війська Червоної Армії розбили німецькі частини вермахту і зайняли Львів. У місті, а згодом по всій Галичині, було встановлено радянську владу. Так, німецьких окупантів у кінці Другої світової війни замінили радянські, почалося відновлення компартійно-радянської системи, що була встановлена на Західній Україні в 1939 р., ще до німецько-радянської війни.

За цих умов Головна команда УПА і керівництво ОУН дали наказ своїм відділам розпочати активні дії проти радянських військ. Однак розгром військових з'єднань УПА на Правобережній Україні, а потім на Волині й Галичині наступальними силами Червоної Армії призвів до зміни тактики збройної боротьби. Командування УПА в 1945 р. наказало своїм загонам відмовитися від відкритих боїв з Червоною армією. Їм рекомендувалося замаскуватися в лісах, поповнювати особовий склад, накопичувати запаси зброї, медичних засобів та продуктів харчування. Вважалося краще перечекати, доки радянські війська відійдуть на захід, а згодом завдавати потужних ударів по штабах та інфраструктурі [72].

В умовах радянської окупації перебувала і підпільна мережа ОУН у Львові. На той час О. Ільків продовжувала активно розвивала жіночу сітку УЧХ у Львові під керівництвом К. Зарицької. Розвиток медичної справи визначався одним з провідних у підпільній діяльності ОУН і УПА. Згідно наказу Головної команди УПА (ч. 2/44) від 27 серпня 1944 р. осередки УЧХ займалися організацією і навчанням жінок санітарної справи, фармації, залученням їх до допомогово-господарських справ. Одночасно таких осіб використовували в службах розвідки, безпеки і зв'язку. Розподіл сфер діяльності ОУН і УПА мав упорядкувати й розмежувати обов'язки обох формацій, хоча на практиці

референти УЧХ Головної військової округи і підреференти УЧХ ОУН діяли злагоджено, в порозумінні з провідниками краю, особливо щодо організації шпиталів, мобілізації медичного і лікарського персоналу, постачання необхідного приладдя і забезпечення суспільної опіки над утікачами [43, с. 134].

До розвитку структур УЧХ у краї було залучено й жіночу мережу ОУН. Як згадує в своїх спогадах О. Ільків, її робота у створенні медичної служби отримала новий виток відразу ж із відступом зі Львова німецьких військ в 1944 р. За вказівкою К. Зарицької, членкині УЧХ займалися збором медикаментів та різного спорядження, залишеного німцями. «Як напакували ми торби з тим всім, побачили що спізнилися, бо фронт нас обійшов, ... і ми опинилися в тилу», – згадувала О. Ільків. Дівчата якось попали навіть у руки радянських солдат, але завдяки правильно обраній легенді і з наявністю необхідних документів їм благополучно вдалося дістатися партизанського схрону [29, с. 115].

Водночас у самому УЧХ гостро стояло кадрове питання. Для його вирішення застосовували різні способи. До медичної референтури ОУН і УПА залучали студентів старших курсів медінституту, практикуючих лікарів, медичних сестер. Цікаво, що у структурі організації було чимало осіб єврейської національності [40, с. 486, 487]. Для збільшення кількості медичних фахівців організовувалися вишколи персоналу, підпільні медичні курси, які проводили кваліфіковані лікарі. Уже восени 1944 р. у Львові діяли акушерсько-лікарські курси. Навчання тут проходила О. Ільків разом з Мартою Пашківською, членкинею ОУН, та Іреною Козак-Савицькою (псевдо – «Бистра»), провідницею жіночої мережі ОУН Львівщини, усі троє в різний час були зв'язковими головнокомандувача УПА Р. Шухевича [29, с. 115, 116]. За свідченнями І. Козак-Савицької, Ольга в той час тільки перенесла довготривале лікування, «була дуже ослаблена і потребувала спокійного життя» [15, с. 124].

Вагомим позитивом для О. Ільків з відновленням компартійно-радянської системи в 1944 р. залишалося її легальне становище, вона ще не була розконспірована радянськими каральними органами. Це давало їй можливість жити у Львові, вільно пересуватися і підтримувати зв'язок структур УЧХ і ОУН

[13, с. 125]. Львівська фельдшерська школа підготувала значну кількість медичних працівників, сформувала навички і вміння для роботи в УЧХ та в загонах УПА.

На початку 1945 р. у зв'язку з масштабними каральними акціями НКВС провід ОУН і командування УПА здійснили структурну реорганізацію підпільного руху. Було створено три крайові проводи ОУН: Львівський, Подільський і Карпатський. Вони сформували ідейно-організаційний провід ОУН західноукраїнських земель (далі – ЗУЗ). В організаційній структурі національно-визвольного руху краї поділялися на округи, надрайони, райони, кущі і станиці. Така організація мала в швидкому часі створити ефективну підпільну мережу в умовах тотального компартійно-радянського контролю. УПА відмовлялося від тактики ведення широкомасштабних військових операцій проти Червоної армії та військ НКВС і переходило на активну діяльність невеликими боївками. У нових умовах вагома увага приділялася пропагандистській роботі серед місцевого населення.

На початку 1945 р. О. Ільків була включена в жіночу мережу ОУН і діяльність УЧХ Дрогобиччини. Деякий час вона координувала дії цих структур. Згодом, за наказом К. Зарицької «Монети», очолила УЧХ Станіславівщини [12, с. 15; 67].

У березні 1945 р. на Тернопільщині провід ОУН провів політичний вишкіл для керівної ланки Українського червоного хреста, в якому взяли участь Катерина Зарицька – «Монета», Ольга Ільків – «Роксолана», Ірина Козак – «Лада», Ірина Савицька – «Бистра», Галина Дидик – «Анна». Вишкіл проводив Яків Бусел (псевдо – «Київський», «Галина»), член проводу ОУН на ЗУЗ, керівник референтури політичного вишколу [20, с. 10, 11]. У протоколі допиту від 21 березня 1950 р. О. Ільків пізніше назвала місце проведення вишколу – село Конюхи Козівського району [4, с. 770], а її слова підтвердила і К. Зарицька [43, с. 156]. Однак І. Савицька у спогадах говорить, що це був інший населений пункт, назву якого вона, правда, не запам'ятала [15, с. 148]. На нашу думку, можливо, підпільниці під час допитів свідомо називали неточні місця дислокації відділів

ОУН і УПА, щоб ввести в оману співробітників МДБ. Як версію, спробуємо назвати околиці села Бишки Козівського району Тернопільської області, де в той час дислокувався Головний осередок пропаганди ОУН [20, с. 10, 11].

Цей вишкіл зумовлювався залученням мережі УЧХ до пропаганди українського національно-визвольного руху серед місцевого населення. Боротьба за Українську державу велася не тільки зі зброєю в руках, але в гострому політико-ідеологічному протистоянні з комуністичним режимом. Провідною темою пропаганди стояло питання ставлення ОУН і УПА до національних меншин. Як зазначав політичний діяч, публіцист, член проводу ОУН, один з командирів повстанських загонів УПА Яків Бусел, «ми боремося проти російського імперіалізму, а не проти російського народу. Ми боремося за повне право національних меншостей плекати свою власну по формі і змісту національну культуру» [13, с. 22].

Дослідниця Л. Онишко в монографії про К. Зарицьку подає свідчення перебування на вишколі особисто Р. Шухевича, головного командира УПА. Він прибув надати призначення учасникам вишколу. Так, К. Зарицька і Г. Дидик мали перейти в особисте розпорядження Р. Шухевича. Ольгу Ільків разом з Іриною Козак направляли у Дрогобицький обласний відділ референтури пропаганди, а І. Савицька отримала відрядження на територію Польщі, щоб налагоджувати зв'язок із закордонним проводом ОУН [43, с. 156]. Щоправда, І. Савицька заперечує перебування на вишколі Р. Шухевича, і подальше скерування ним особисто учасниць вишколу [15, с. 148].

Однак через загрозу облави військами НКВС даного району вишкіл довелося припинити. Дівчата розділилися і з охороною мали вийти в безпечне місце. О. Ільків разом з І. Савицькою опинилися в с. Конюхи Козівського району на Тернопільщині. Станичний розквартирував їх в будинку Марії Перец. Однак вже вночі на село радянські каральні органи здійснили облаву. Ольга та Ірина змушені були розіграти легенду рідних сестер господині. Як зазначила в своїх спогадах І. Савицька, ««Роксоляна» перебрана виглядала на підлітка, або дуже молоду дівчину», що могло викликати підозру в енкаведистів [15, с. 138, 139].

Головною небезпекою для підпільниць стало перебування каральної групи в будинку Перец. Тут енкаведисти розмістили свій штаб. Два тижні О. Ільків та І. Савицька перебували під ризиком бути викритими і, можливо, загинути. Описуючи у своїх спогадах цей період, І. Савицька з великим пієтетом відзначає мужність і патріотизм сім'ї Перец та жителів села, які їх не видали, тим більше, що в коморі ще й знаходилася криївка, в якій перебували бійці УПА з боївки охорони. Протягом двох тижнів усі вони змушені були витримувати перебування в будинку радянських вояків. Ті часто вдавалися до проведення показових перевірок для Ольги та Ірини, оскільки енкаведисти мали сподівання викрити підпільників. Їх заставляли робити різну сільськогосподарську роботу, прати білизну солдат. Для дівчат, які вирости в місті, без відповідних навиків, приходилося включати всі якості професійних розвідників. Радянські солдати часто вдавалися до погроз і побоїв, як підпільниць, так і мешканців будинку. Після двотижневої облави енкаведисти покинули село Конюхи, залишивши «знищене село, поруйновані і попалені хати, побитих і покалічених мешканців» [15, с. 139, 148].

У 1945 р. відбулася реорганізація УЧХ. Наступ репресивної радянської системи на український підпільний рух, масові арешти і ліквідація повстанців, а відповідно зміна тактики і методів ведення збройної боротьби зумовили провід ОУН в середині 1945 р. видати наказ про ліквідацію УЧХ як окремої референтури. Медичні служби тепер переходили в підпорядкування керівників теренових структур ОУН. В їхні обов'язки, крім безпосередньо медичної, входила і пропагандистська робота [7, с.451].

Після реорганізації УЧХ весь керівний штаб на чолі з К. Зарицькою певний час залишився без роботи, але не надовго. Нові умови підпільної боротьби вимагали ґрунтовної конспірації з огляду на масові облави і тотальну перевірку населених пунктів та лісових масивів. Про діяльність О. Ільків в 1945 р. – на початку 1946 р. через брак документів не маємо достатньо повних свідчень. Це можна зрозуміти, адже їй доводилося діяти в умовах жорсткої конспірації. З її

пізніших спогадів відомо про перехід на нелегальне становище і переїзд для роботи в теренах [29, с. 117].

Можливо в цей час О. Ільків ще перебувала на території Станіславщини, виконуючи підпільну роботу жіночої мережі ОУН і займаючись справами медичної служби. З протоколу допиту кримінальної справи від 21 березня 1950 р. дізнаємося, що О. Ільків в червні 1946 р. знаходилася вже в селі Уличне Дрогобицької області, де в той час знаходилася база надрайонного проводу ОУН [4, с. 770]. Виходячи з наступних подій у житті О. Ільків, можна констатувати, що вона в цей час знаходилася на Стрийщині, де вела пропагандистську роботу в жіночій мережі ОУН. Тут також перебував чоловік Ольги – Володимир Ликота, надрайонний провідник ОУН. О. Ільків в той час була вагітною, але не відмовлялася від виконання різних завдань. Її становище дозволяло без великого страху пересуватися по населених пунктах. І. Савицька у спогадах згадує, що «Оля «Роксолана» виконувала свої обов'язки і переконувала мене, що вона тепер безпечніше рухається в терені» [15, с. 240]. На допомогу О. Ільків виконувати завдання надрайонний провід ОУН направив сестру І. Савицької Марту [29, с. 117].

Влітку 1946 р. в житті О. Ільків настають великі зміни. У липні того року в селі Конюхів Стрийського району вона народила дочку Дзвениславу. Саме народження пройшло в будинку Рожко Рузі, яка була громадянкою Франції. Жінка не була під підозрою радянських каральних органів. У неї було достатньо землі, а для збору врожаю вона навіть наймала жінок з округи. Тож перебування Ольги і Марти в її будинку не викликало великої підозри [43, с. 117, 118]. Прийняти роди допомагала місцева медсестра, направлена в село радянською владою. І. Савицька, яка теж була в цей час з О. Ільків, згадує про великий страх і небезпеку, які відчували підпільниці. Однак медсестра нікого не виказала, тим більше не раз ще передавала медичні засоби для упівців [15, с. 242, 243].

Народження донечки стало для «Роксоляни» не тільки новим етапом в особистому житті, але й вплинуло на її подальшу підпільну діяльність. У середині 1945 р. після закінчення німецько-радянської війни ОУН і УПА

переходять на нову тактику ведення визвольної боротьби. Вона передбачала глибоку конспірацію і формування потужної підпільної мережі з метою фізичного збереження кадрів. Для такої роботи потрібні були віддані патріотичні люди. Радянська влада, органи державної безпеки розпочали полювання за керівним складом ОУН і УПА, намагаючись позбавити український національно-визвольний рух його лідерів. З 1944 р. НКДБ УРСР розпочав широкомасштабну операцію «Берлога», спрямовану на пошук членів Головного проводу ОУН. Особливу увагу приділяли виявленню і знешкодженню головного командира УПА Р. Шухевича. 31 жовтня 1945 р. проти нього було відкрито розшукову справу під кодовою назвою «Вовк» [64].

В умовах постійного переслідування Р. Шухевич переховувався на підпільних квартирах. Наскільки відомо, протягом 1945–1950 рр. їх було декілька. Вони знаходилися в епіцентрі діяльності повстанських загонів. Облаштуванням таких схованок займалася мережа ОУН. Для координації дій між головним командиром УПА та окремими відділами безпосередньо при Р. Шухевичу перебували зв'язкові. Заради безпеки така діяльність покладалася на жінок. Після ліквідації референтури УЧХ К. Зарицька очолила групу особистих зв'язкових Р. Шухевича. Вони, окрім безпосередньо зв'язкової роботи, займалися облаштуванням підпільних квартир для головнокомандувача УПА, що було нелегкою справою з огляду на встановлення дедалі більшого контролю компартійних і каральних органів над краєм після закінчення війни [43, с. 118].

У жовтні 1946 р. до О. Ільків в с. Конюхів завітала К. Зарицька і запропонувала взяти участь у конспірації нової підпільної квартири Р. Шухевича у с. Княгиничі на той час Букачівського (потім – Рогатинського, тепер – Івано-Франківського) району Станіславівської (у наш час – Івано-Франківської) області. Молода мама з дитиною-немовлям вважалася надійним прикриттям. Ольга запропонувала взяти для більшої певності ще й її маму Розалію Ільків [43, с. 118].

21 вересня 1946 р. О. Ільків з тримісячною Дзвениславою і мамою прибули на станцію Помоняти, а вже звідти доїхали в с. Княгиничі, де їх чекала К.

Зарицька. Голова сільської ради після перевірки документів виділив для жінок будинок, що в минулому належав пошті. Підпільна квартира отримала назву «Короленко». Її мешканці, за офіційною версією, були переселенцями з українських етнічних земель Закерзоння, які згідно польсько-українського договору від 16 серпня 1945 р., перейшли до складу Польщі. Усі підпільники на загал мали інші імена: Катерину звали «Манею», Ольгу – «Марійкою», командира – «Марійцунею», а Ольжину маму Розалію – «Цьоцею» [45, с. 188]. Цікавим є спогади «Роксолани» про свою першу зустріч з Р. Шухевичем. «Ми чекали провідника вночі..., ми готові, на місцях, чекаємо... А він прийшов через вікно... Він підійшов, а я стояла і чекала, щоб він сказав щось... Я мовчала. І він чомусь мовчав» [43, с. 119].

Підпільна квартира отримала назву «Короленко». У підвалі будинку знаходився бункер завдовжки 1,5 м, завширшки і заввишки 1 м для провідника “Василя” – Романа Шухевича, що прибув туди зі своєю охороною – “Левком” і “Владком” – на початку зими 1946 р. Майже безвиїзно головнокомандувач УПА перебував у Княгиничах до кінця квітня 1947 р. Основне завдання для підпільників полягало в забезпеченні Р. Шухевичу нормальних умов для продовження національно-визвольної боротьби. Як зазначає автор монографії про штаб-квартиру Р. Шухевича у с. Княгиничах Степан Кузик, саме О. Ільків на початку жовтня 1946 р. взяла під свою опіку «Короленко» [38, с. 75]. Вона займалася господарськими справами, побутом, створювала справжній образ сім’ї переселенців. О. Ільків часто ходила з мамою до м. Ходорова, де купувала продукти для себе і для Р. Шухевича, а також газети і політичну літературу, які можна було тоді знайти там [4, с. 763, 764].

У підпільній штаб-квартирі найавторитетнішою серед жінок, за словами О. Ільків, була К. Зарицька, авторитетна, вольова, впевнена в собі з явно вираженими командирськими якостями. Через такі риси характеру між нею та Розалією Коцур, матір’ю Ольги, час від часу назрівав конфлікт. Ситуацію вдалося залагодити завдяки безпосередньому втручання Р. Шухевича [9, с. 223].

Для повної картини життєдіяльності квартири «Короленко» важливо відзначити побутові умови її мешканців. У своїх спогадах О. Ільків наводить достатньо фактів на цю тему. Особливо вона згадує бажання жінок у певній мірі сподобатися командирі, задля цього вони влаштовували змагання з приготування страв. «Була я не дуже досвідчена господиня [...]. Катруня, як і я, не мали досвіду», – писала О. Ільків. Але вони намагалися приготувати для Р. Шухевича якнайкращу страву. Як зазначає дослідниця Т. Антонова, не всі жінки-повстанки в часи визвольної боротьби вміли куховарити. На її думку, таке явище визначалося проявами ліберального фемінізму і часто зустрічалося серед підпільниць які народилися і виросли в міському середовищі [21, с. 246].

По-особливому склалися відносини О. Ільків з Р. Шухевичем. Як вона згадувала, спочатку Провідник дуже обережно поставився до неї, приглядався. За її словами, Р. Шухевич «був дуже принциповий, коли щось обстоював, то твердо і рішуче». [9, с. 224]. Вона чітко відзначала його політичну далекоглядність і дієвий прагматизм, позбавлений ідеалізації національно-визвольної боротьби. Зокрема, це проявлялося під час розмов про майбутню перемогу над комуністичним режимом: «то ще дуже далеко та зміна. Вона може прийти за 30 років і не раніше», – далекоглядно резюмував Р. Шухевич. Від таких слів «мене холодом обдало [..], від того безжалісного пророцтва», – згадувала Ольга [9, с. 225].

На прикладі О. Ільків можна прослідкувати весь трагізм української жінки під час війни та в період національно-визвольних змагань. Особливо жінки-повстанки, підпільниці. О. Ільків це відчула сповна. За цей час вона вийшла заміж, народила і виховала двох дітей, і це при тому, що чоловік В. Лико також був активним учасником Руху Опору, а вона не припиняла участі в українському підпіллі. О. Ільків вважала, що головним стимулом і найбільшою опорою для жінки в умовах збройної боротьби була довіра командира, в її випадку – Романа Шухевича. Він якнайкраще розумів героїзм і трагізм, і жіночої долі [8, с. 248].

Р. Шухевич перебував в Княгиничах постійно з листопада 1946 р. по березень 1947 р. Однак через загострення хронічної хвороби йому довелося

поїхати у Львів на лікування. На початку травня 1947 р. генерал-хорунжий повертається в «Короленко» [Кузик, с. 84]. На початку 1947 р., десь навесні, О. Ільків за пропозицією Р. Шухевича стала його зв'язковою. Вона часто їздила в Рогатин для передачі інформації від головнокомандувача УПА, доставляла для нього різні пакети. Свою роботу виконувала «дуже вправно» [29, с. 120, 121].

Враховуючи досвід О. Ільків в облаштуванні квартири в Княгиничах, Р. Шухевич дав їй доручення створити запасні конспіративні помешкання в інших місцях. Навесні 1947 р. для виконання цього доручення О. Ільків відправилася в м. Трускавець. Тут вона познайомилася з підпільницею Даркою Гусяк. Разом з нею і при допомозі К. Зарицької, Г. Дидик і М. Пашківської була облаштована підпільна квартира у с. Грімному Комарнівського (тепер – Городоцького) району Дрогобицької (в наш час – Львівської) області. Конспіративна квартира знаходилася в будинку православного священника. Влітку 1947 р. вона була готова до прийому підпільників. Зручний бункер викопали і обладнали охоронці Р. Шухевича, «Левко» і «Зенко». Раніше те саме вони зробили у с. Княгиничах [14, с. 62]. За наполяганням О. Ільків, до Д. Гусяк долучили її маму і підпільницю М. Пашківську, які під виглядом кравчинь, що брали роботу на дім, винайняли цю будівлю. Така легенда не викликала явної підозри. Квартира у с. Грімному вважалася резервною [9, с. 228].

Навесні 1947 р. Ольга дізналася про свою другу вагітність. Щоб не викликати підозри, для неї знайшли фіктивного чоловіка і батька її дітей. Ним став довірений охоронець Романа Шухевича – Любомир Полюга на псевдо «Роман». Він часто виконував найважливіші доручення провідника. У с. Княгиничах за документами він став Богданом Томівчаковим [27, с. 123]. Вагітність О. Ільків давала можливість майже безперешкодно виконувати функції зв'язкової.

Однак ситуація різко змінилася восени 1947 р., коли радянські каральні органи посилили тиск з метою остаточної ліквідації відділів УПА та керівників ОУН. МДБ під виглядом повстанців використовували чекістські спецгрупи для виявлення підпільників. 21 вересня 1947 р. у м. Ходорові під час зустрічі із

зв'язковою референта Головного проводу пропаганди ОУН було затримано К. Зарицьку. У момент затримання вона відстрілювалася, смертельно поранила одного чекіста. Щоб не потрапити до радянських спецслужб, К. Зарицька прийняла отруту, доза якої не стала для неї смертельною. Її в непритомному стані сфотографували, а фото пізніше підкинули підпільникам. МДБ переслідувало дві мети: притупити пильність керівників ОУН і УПА та використати свідчення К. Зарицької в боротьбі проти повстанців [43, с. 173, 174].

Не дочекавшись повернення К. Зарицької, Р. Шухевич направив О. Ільків у розвідку в Ходорів. З її розповідей стало зрозумілим, що на залізничній станції під час спецоперації співробітники МДБ вбили жінку. Залишатися в с. Княгиничах було вже небезпечно, і Р. Шухевич наказує залишити «Короленко». За свідченнями Л. Палюги, він направився в рогатинські ліси, де дислокувалися відділи УПА [18, с. 73, 74]. Невдовзі в Рогатині до рук МДБ потрапив і сам Л. Полюга. О. Ільків передала квартиру в Княгиничах місцевим підпільникам, наказала їм звідти забрати всі документи і матеріали, харчі тощо. Разом з мамою і дочкою вона відправилася у Львів до подруги Г. Дідик. За свідченням «Роксоляни» тут залишатися було небезпечно, і за вказівкою свого чоловіка вони поселяються в с. Острів Рудківського району на Львівщині. Ці терени входили до Стрийського надрайонного проводу ОУН, яким керував Володимир Лика – чоловік О. Ільків [53].

Для конспірації і прикриття Розалія Ільків фіктивно вийшла заміж за такого собі Яцека. Це дозволило на певний час почуватися безпечно. Під кінець 1947 р. постала проблема з нестачею продуктів харчування. В. Лико відправив Ольгу в село Угерсько Стрийського району до станичного господарника за продуктами. 7 грудня 1947 р. О. Ільків попала в засідку в будинку мельника, де заготовляли харчі для повстанців. Проте їй вдалося втекти але залишатися у с. Острів стало небезпечно, і вона разом з мамою переїхали на підпільну квартиру у с. Грімне. 8 грудня 1947 р. тут передчасно О. Ільків народила хлопчика, якого назвали Володимиром. Залишатися у Грімному на довго не можна було, оскільки ця

квартира призначалася для Р. Шухевича. 15 грудня 1947 р. Ольга з мамою і дітьми повертається в с. Острів [52].

Весна 1948 р. завдала О. Ільків потужного болю. 21 березня 1948 р. у с. Верхній Лукавиці на Стрийщині у протистоянні зі спецгрупою МДБ загинув її чоловік В. Лико - «Данило», «Орест», «Буревій», «Вадим» [2, с. 249]. Трагізм ситуації полягає в тому, що йому так ніколи і не судилося побачити свого сина. У той же час була провалена квартира у Грімному, ситуація стала загрозливою. О. Ільків постійно була змушена змінювати місця проживання, підтримуючи одночасно зв'язок з українським підпіллям. У 1949 р. Ольга з метою безпеки разом з мамою і дітьми переїхала з с. Острів й поселилася у с. Чорний Острів Новострілищанського району, поблизу м. Ходорів. Сім'я жила під фіктивними документами Ясяк [3, с. 410].

У 1950 р. Ольга з матір'ю і дітьми вирішила їхати на Донбас по оргнабору. Якраз у той час ішла відбудова промисловості регіону, що сильно постраждав у роки німецько-радянської війни. Радянська влада різними способами стимулювала переїзд робітників, пропонувала гроші, помешкання та безкоштовний переїзд. Такий варіант влаштовував сім'ю Ільків, оскільки в умовах постійного переслідування в Галичині з боку органів державної безпеки на Донбасі можна було легалізуватися і покращити своє матеріально-фінансове становище. Потрібно також врахувати роль Р. Шухевича у виборі О. Ільків. Вона постійно контактувала з українським підпіллям, зокрема зв'язковими Тараса Чупринки. Враховуючи погляди головнокомандувача УПА на довготривалість боротьби з радянським партійно-тоталітарним режимом постало питання про розширення підпільної повстанської мережі. Віддана справі визвольної боротьби, професійно підготовлена О. Ільків отримала завдання від Р. Шухевича розробляти агентурну мережу ОУН на Донбасі. У листі до О. Ільків, виявленому органами держбезпеки 16 березня 1950 р. в помешканні підпільниці, Р. Шухевич з позитивом розглядає поїздку на Донбас. «Від СУЗ (східно-українських земель. – *Авт.*) залежить, чи буде Україна, чи і далі буде Росія», – зазначав автор у листі [3, с. 427].

Перенесення національно-визвольної боротьби на всю територію України гарантувало успіх і відродження в майбутньому Української держави. Наявність тут українського підпільного руху вважалося вагомим козирем у переговорах із західними союзниками. Головнокомандувач УПА до останніх днів вірив у війну країн Заходу з СРСР. Тому Р. Шухевич давав О Ільків ряд завдань, найголовніше з яких полягало в наступному: «... Протриматися до війни, не включатися в ніяку просвітницьку та політичну роботу [...], щоб передчасно не бути викритою». У момент розвалу радянської влади «потрібно буде організувати українців, агітувати їх за Самостійну Україну». Така ситуація може настати ще до приходу союзницьких військ на Донбас, тоді Ольга повинна була «максимально швидко і максимально широко організувати українців, щоб не дати себе випередити росіянами» [3, с. 427].

Міністерство закордонних справ Великобританії розглядало документ, що дістав назву «План генерала Тараса Чупринки». Ним передбачалося поділити СРСР на чотири окремі регіони: 1. Сибір; 2. Кавказ; 3. Туркестан; 4. Скандинавсько-Чорноморський Союз. До складу останнього утворення мали увійти Україна, а також вільна Карелія, Прибалтійські держави, Білорусія, Казакія та Ідель – Урал [66].

Р. Шухевич в післявоєнний період залишався прихильником політичної консолідації українського національно-визвольного руху. Керівним органом його він вважав Українську головну визвольну раду (далі – УГВР), що була створена в серпні 1944 р. з ініціативи лідерів УПА та ОУН (б). УГВР – це був орган політичного керівництва українським визвольним рухом, що проголосив себе «верховним органом українського народу в його революційно-визвольній боротьбі» проти тоталітарних режимів – німецько-фашистського і комуністичного в СРСР. Саме від імені УГВР О. Ільків у відповідний момент мала проголошувати на Донбасі Українську державу [3, с. 428].

Отже, з відновленням компартійно-радянської влади в повоєнні роки О. Ільків продовжила національно-визвольну боротьбу в антирадянському підпіллі. Вона вийшла на провідні ролі в націоналістичному русі, користувалася повною

довірою в однопартійців і навіть стала зв'язковою Р. Шухевича. В 1950р. О. Ільків мала їхати на Донбас з політичною місією, по суті, отримала від Р. Шухевича статус крайового провідника ОУН і представника УГВР на СУЗ. Перед самим від'їздом Ольга вирішила попрощатися з подругами по підпіллі Галиною Дідик і Дарією Гусяк. У той час вона не знала, що в ході спецоперації МДБ 5 березня 1950 р. в Білогорщі поблизу Львова загинув головнокомандувач УПА Р. Шухевич. Г. Дідик і Д. Гусяк були заарештовані радянськими органами і перебували у в'язниці.

14 березня 1950 р. О. Ільків поїхала у Львів на підпільну квартиру. Завербований радянськими спецслужбами двірник видав її. Ольга потрапила у ворожу засідку і була заарештована. Під час арешту намагалася знищити лист від Р. Шухевича, який мала при собі, та адресу квартири. Лист з'їла, а ось отруту не встигла випити. Після арешту О. Ільків відправили в тюрму на Лонцького – політичну в'язницю, що використовувалася для розправи над ідейними опонентами сталінською компартійно-тоталітарною владою, а в роки німецько-фашистської окупації – гітлерівською [52]. У наш час там знаходиться Львівський національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів у ХХ ст. Арешт відкрив нову сторінку в життєписі О. Ільків, що буде предметом розгляду в наступному розділі.

Таким чином, на 1945–1950 рр. припадає найактивніший період участі О. Ільків в українському національно-визвольному русі. Вона пройшла шлях від провідниці медичної реферантури ОУН і УПА до особистої зв'язкової Головного командира УПА Р. Шухевича, виконувала важливі особисті доручення. Протягом цього часу народила двох дітей і втратила чоловіка.

РОЗДІЛ 3. ЖИТТЯ І ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

3.1. ТЮРЕМНЕ СЛІДСТВО, УВ'ЯЗНЕННЯ І ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ПІСЛЯ ВИХОДУ НА ВОЛЮ В ПЕРІОД ІСНУВАННЯ УРСР

Після несподіваного арешту О. Ільків помістили в тюрму на Лонцького у Львові. Проти неї відкрили кримінальну справу і розпочали слідчо-оперативні дії з усіма особливостями радянської карально-репресивної системи. Слідство тривало два роки. Такий тривалий термін зумовлений постаттю самої О. Ільків, її статусом в структурі ОУН і УПА, сферою діяльності та, в першу чергу, перебуванням особистою зв'язковою Р. Шухевича.

Від самого початку слідства оперативники МДБ намагалися схилити О.

Ільків до співпраці з радянськими органами. Перший слідчий, що проводив допит, Гузеєв відразу вдався до використання методів фізичного насилля. Ольгу роздягнули і почали бити. «Я оголена лежу і мене б'ють», – розповідала згодом Ольга [29, с. 130]. Однак підпільниця мужньо витримала перший перший наступ.

Щоправда, допити проводили різні слідчі. Це була тактика каральних органів, інколи використовуючи на допитах, поряд з грубим фізичним насиллям, м'яку силу, щоб змусити арештованого зізнатися і почати співробітничати. Так, у спогадах О. Ільків називає слідчого на прізвище Козлов, який спочатку обзивав її нецензурними словами, лаявся, а згодом вже «ставився з пошаною» [29, с. 131].

Основними завданням співробітників МДБ було розговорити ув'язнену, змусити її свідчити проти учасників руху Опору, адже О. Ільків володіла значною інформацією як наближена до головнокомандувача УПА. Детальну інформацію з цього питання, наскільки відомо, містять матеріали кримінальної справи О. Ільків № 75575 фп, що знаходиться в Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБУ) в м. Києві, що, на жаль, є недоступні для авторки роботи в силу її теперішнього статусу і в умовах війни. Тому основним джерелом інформації є спогади самої О. Ільків [68].

Каральні органи вдавалися до різних провокативних дій під час допитів, використовували методи протиставлення. Зокрема, маніпулювали фактами,

заявляли О. Ільків, що її соратниця Дарія Гусяк вже співпрацює з МДБ, має нормальні умови утримання, а Ольгу постійно б'ють. Проте вона не піддавалася на провокації. «Роксоляна» трималася мужньо, навіть дозволяла собі жартувати над слідчими. «Треба було сипати (викривати, доносити. – *Авт.*) людей, – згадує Ольга, – а я навмисне свої вірші їм читала. Я мала збірку написану, називалася «Зі щитом чи на щиті, автор Ольга Звіробій» [29, с. 131]. Так Ольга Ільків підписувала свої літературні твори. Фразеологізм «Зі щитом чи на щиті», що став назвою поетичної збірки, з давньогрецьких часів означає заклик перемогти, досягти мети або загинути зі славою. По суті, це було життєвим кредо самої О. Ільків, що поклала в основу своєї громадсько-політичної діяльності боротьбу за свободу рідного народу.

Мужність і безстрашність О. Ільків дуже злили слідчих, особливою жорстокістю відзначався Лавриненко. Ольга постійно зазнавала від нього побиття. Після чергового фізичного насилля її помістили в камеру до жінки, яка виявилася дружиною Василя Кука (псевдо – «Леміш»), що після загибелі Р. Шухевича став головнокомандувачем УПА (1950–1954 рр.). Постійні побої підірвали здоров'я О. Ільків. Їй все важче було переносити біль. Ольга зізнається, що навіть вирішила накласти на себе руки, заподіяти собі смерть через повішання. Однак жінка «Леміша» завадила цьому [29, с. 132].

Щоб змусити О. Ільків говорити, емгебісти вдалися до використання хімічних спецзасобів. Їй на допитах кололи психотропні речовини, під дією яких можна було легше отримати правильну інформацію. Особливо питали за Марту Пашківську, її місцеперебування. Ольга на той час вже володіла даними про загибель «Мартуні» в 1949 р. при спробі перейти лінію кордону на територію Польщі. Цю інформацію їй надав безпосередньо Р. Шухевич. І до сьогодні немає точних даних про час і місце смерті М. Пашківської. Тож емгебісти з такою наполегливістю вивідували інформацію про неї в О. Ільків. Навіть під дією спецречовин Ольга не виказала подругу [70].

На другий день після захоплення О. Ільків, 15 березня 1950 р., МДБ арештувало маму Розалію. Це вже був другий арешт Розалії Коцур радянською

владою. Перший арешт відбувся 6 січня 1945 р. Вона перебувала в тюрмі №4 «Бригідки». Їхню чотирикімнатну квартиру на теперішній вулиці М. Менцинського радянська влада конфіскувала [12, с. 14].

Після арешту Розалії Коцур в березні 1950 р. радянські органи відправили дітей О. Ільків – Дзвениславу і Володимира – в дитячий будинок на Погулянці (район м. Львова). Ольга дуже переживала за своїх дітей, за їх долю. Материнські обов'язки часто робили жінок-підпільниць уразливими, перетворювали їх на слабку ланку і тягар для ОУН, ставлячи під удар безпеку інших повстанців. Фундаментальна, з погляду ідеології українського націоналізму, материнська роль для багатьох виявилася несумісною з роллю підпільниці, материнство унеможливлювало чи суттєво ускладнювало активну участь у визвольній боротьбі. Тих, хто в умовах партизанської війни обирав материнство, по суті, виштовхували з організації [56].

Під цим кутом зору О. Ільків відчула проблеми материнства і роль жінки-підпільниці сповна. Вона є прикладом небагатьох українських жінок-повстанців, які успішно поєднали роль матері й підпільну діяльність. Радянські спецслужби постійно шантажували Ольгу її дітьми. Використовували їх для розкриття таємниць українського підпілля. Під час одного допиту слідчий Козлов назвав нове прізвище Дзвенислави і Володимира – Бойко, додавши, що «скоро вони попадуть в дуже добрий дитдом, не простий» [29, с. 132]. Знаючи нове прізвище дітей, О. Ільків мала сподівання, що скоро з ними зустрінеться.

Радянські карателі використовували на О. Ільків різні методи фізичного насилля і психологічного впливу. Одним з жорстоких способів дізнання в радянських тюрмах вважалося позбавлення арештованих сну. Безсоння у в'язнів отримало назву конвеєр, могло тривати кілька днів чи навіть тижнів. У момент використання цього прийому біля Олі постійно перебували наглядачі й не давали ні на хвилину закрити очі. Допити проводили переважно вночі, «весь час били і не давали спати». Підпільниця згадує, що вона з напіврозплющеними очима бачила сні. Вона використовувала різні способи, щоб хоч на мить заплющити

очі. «Я полізла під ліжку, ніби там капець шукала, і так хоч трішки задрімала», – описувала важкі тюремні будні О. Ільків [29, с. 137].

Як тільки О. Ільків закривала очі, слідчий погрожував новими туртурами: «розплющ очі, бо буду гумою бити» [Загоровська, с. 137]. З великого вірогідністю констатуємо, що до Ольги застосовували ті самі знаряддя фізичного впливу, як і до інших в'язнів. Радянські слідчі використовували спеціально виготовлені гумові нагайки з металевим дротом усередині. Вони були двох видів: одні круглі, діаметром 2,5 см, інші плоскі, шириною 4 см. Перші спричиняли нестерпний біль, наче тіло відскакує від кості, від других біль був сильний, але доволі поверховий. Найважче було витримати удари по п'ятах: вони відбивали біль у голові [43, с. 186].

Протягом двох років слідства радянська каральна система так і не змогла отримати від О. Ільків розкаяння і завербувати її. Заради необхідної інформації до її камери підсажували зрадницю, таку собі Саляк, колишню учасницю УПА, яка мала збирати інформацію і доносити («сипати») на Ольгу. Однак «Роксоляна» була досвідчена підпільниця, відразу визначила небезпеку і не піддалася на провокації. Восени 1951 р. О. Ільків перевезли в київську тюрму. Нарешті, 24 листопада 1951 р. Особливою нарадою при МДБ УРСР її засудили на 25 років ув'язнення з конфіскацією майна [63].

Своє ув'язнення О. Ільків відбувала в двох «закритках», тобто тюрмах, де підсудні не виконували фізичну роботу – Александрівському централі (1952–1953 рр.) і Володимирській тюрмі (1953–1964 рр.). Александрівський централ – тюрма ще з царських часів, розташована на озері Байкал поблизу Іркутська (теперішня територія російської федерації). Це була тюрма суворого режиму. За спогадами Ольги, їй тут було дуже важко. Суворий сибірський клімат для О. Ільків був найбільшим і найстрашнішим ворогом. Через сильні морози в'язнів взимку майже не виводили на прогулянку. Камери ледь-ледь опалювалися, а зранку іній покривав стіни. Ольга думала, що помре, бо на вечір серце майже зупинялося. Їсти давали дуже мало. Денний харчовий раціон складався з супу з

риб'ячими очима, сирого омулю () чи зіпсованого оселедця. Для О. Ільків хліб у тюрмі по смаку був як шоколад [29, с. 138].

У Володимирській тюрмі (у м. Володимирі, тепер – Волинської обл. в Україні, донедавна місто мало назву Володимир-Волинський), в порівнянні з Александрівською в'язницею, тюремний режим О. Ільків сприйняла з полегшенням. Хоча становище в ній було жахливе. Володимирська тюрма була побудована ще в першій половині XIX ст., з приходом комуністичного партійно-тоталітарного режиму в 1940–1950-х стала катівнею НКВС. Камери були розраховані переважно на п'ять чоловік, але існували окремі камери – «тупикові» одиночні, т. зв. «тройники» для політв'язнів. Особливість камер полягала в тому, що там не було ні водогону, ані унітазів – тільки бляшані параші. Це створювало величезну незручність для в'язнів, оскільки відвідувати туалет можна було лише двічі на добу [24, с. 431].

Володимирська тюрма мала свої жорстокі порядки. Підйом о шостій год. з грюкотом годівниці, лайкою і погрозами. На прогулянці в'язні повинні були дотримуватися тиші, руки тримати за спиною, не оглядатися. Цілий день аж до відбою о 22.00 год. не дозволялося лягати на нари. За всяке порушення позбавляли на місяць права на купівлю продуктів, саджали в карцер. При вході в камеру начальства всі мали встати, виструнчитися, знявши шапки, а черговий у цей час доповідав про стан справ. Про такі будні тюрми згадував політв'язень Зеновій Красівський [30, с. 83, 84].

Після смерті Й. Сталіна в березні 1953 р. керівництво тюрми дало в'язням деяке послаблення режиму. Ользі дозволили написати першого листа в дитбудинок до своїх дітей. Звідти прийшла відповідь від директора, який на свій ризик повідомив Ольгу про стан її дітей. З цього часу її материнство стало каталізатором життєвої енергії, яка дозволяла переносити всі труднощі ув'язнення. Її пасіонарність, відданість українській національній ідеї не дозволили себе зламати. Вона не підписала розкаяння, не просила про помилування, навіть тоді, коли їй рекомендувало тюремне керівництво, згадуючи про малих дітей.

У Володимирській тюрмі О. Ільків перебувала в одній камері з К. Зарицькою, Г. Дідик і Д. Гусяк. Подруги по національно-визвольній боротьбі знову зішлись в одному місці. Таке рішення тюремне начальство прийняло через небезпеку поширення українських націоналістичних впливів і пропаганди серед в'язнів з боку підпільниць. Ізолювавши їх в одній камері, тюремники мали можливість вести повний нагляд і контроль над жінками [62]. Ользі дали спеціальний дозвіл робити фотографії, які вона мала право висилати дітям. Дозволяли довше гуляти. Вона навіть вишила їм сорочки. Для себе також скроїла сорочку з тюремного полотна. У тюрмі О. Ільків разом з іншими ув'язненими плела сітки. За перевиконання норми платили 2,50 рублі. На зароблені кошти Оля купляла дітям подарунки і надсилала у Львів в дитячий будинок. Володимир Лико, син Ольги, згадуючи роки, проведені в дитбудинку, відзначає: «Листи до нас приходили, і директорка ... їх нам читала, як ми були ще маленькі... Мама писала, а ми ж прочитати не могли» [29, с. 143].

Суворий тюремний режим мав на меті зруйнувати свідомість ув'язнених, відмовитися від своїх політичних переконань. Однак ні О. Ільків, ні її подруги по камері не зрадили своїх українських націоналістичних ідей. Вони навіть в умовах жорсткого нагляду зуміли вести пропагандистську діяльність, спілкуватися з в'язнями, передавати необхідну інформацію. Між ув'язненими діяла так звана «тюремна пошта» для передачі записок різними способами. Як згадує О. Ільків, вони брали книжку з товстою палітуркою, її розрізали, туди клали записку, заклеювали тістом. Саму книжку передавали для читання через тюремну бібліотеку. Також в'язні «пускали коня». Це спосіб передачі записок з поверху на поверх по шнурку. Обмін інформацією відбувався і під час денних прогулянок. У цей момент перекидали записки з одного дворику в інший. О. Ільків брала безпосередню участь у такому обміні інформацією [29, с. 140].

З початком періоду деєсталінізації, враховуючи повстання в таборах ГУЛАГУ (підрозділ НКВС з 1934 р., що керував системою виправничо-трудових (концентраційних) таборів) 1953–1954 рр., радянська влада в 1955 р. розпочала перші звільнення тих в'язнів, які добровільно покаялися. О. Ільків з подругами

відмовилися це зробити. «Я не збиралася каятись, – згадувала вона згодом, – бо пам'ятала, як ті чорти катували моїх подруг. ... кагебісти для мене – то не люди. Я не буду перед ними каятись» [68].

Після XX зїзду КПРС в 1956 р. в Радянському Союзі розпочалася т. зв. «хрущовська відлига», що характеризувалася відходом від жорсткої сталінської тоталітарної системи, спроби її реформування в напрямку лібералізації, відносної демократизації. У 1957 р. з таборів ГУЛАГУ масово звільняли політичних в'язнів. Незважаючи на те, що радянський уряд оголосив процес реабілітації, вона не стосувалася ув'язнених, обвинувачених за статтями 54-1а та 54-II КК УРСР, що означали «зрада Батьківщині» і «приналежність до українських буржуазних націоналістів». Усіх, хто покався, визнавав свою вину, відпускали на волю. Ольга Ільків, Катерина Зарицька, Ганна Дідик і Дарія Гусяк – єдині жінки з терміном ув'язнення 25 років, залишилися відбувати покарання, так і не зрадивши своїх поглядів. У цьому ж році померла мати О. Ільків, Розалія Ільків, з якою донька так і не змогла попрощатися.

У 1963 р. від керівництва Володимирського централу в особі полковника Шевченка надійшла ще одна пропозиція про помилування. Порадившись з подругами, Ольга написала листа голові Президії Верховної ради СРСР Л. Брежнєву. У листі треба було щось позитивне написати про радянську владу, інакше прохання б не розглянули. Тоді Ольга написала про роль України в освоєнні космосу. Саме в той час український космонавт П. Попович здійснив свій навколоземний орбітальний політ. 6 лютого 1964 р. рішенням Президії Верховної Ради СРСР О. Ільків була помилувана і звільнена з тюрми. Поверталася О. Ільків в Україну в супроводі співробітників КДБ. «Їхала з парадом ... Мене везли урочисто так, давали квитки і зустрічали кадебешники, бо ж помилувана була. Перевихована», – писала Ольга у своїх спогадах [Т. 45, с.423].

Прибувши до Львова, О. Ільків почала шукати роботу. У вересні 1964 р. вона влаштувалася санітаркою у Львівській обласній лікарні. Згодом в 1966 р. пішла працювати в «домуправу» м. Львова двірником. Ця робота давала

можливість отримати невеличке помешкання і забрати дітей з дитбудинку. У цьому їй посприяв син В. Стефаніка, який працював в радянських місцевих органах. У цей час Ольга закінчила Львівську вечірню школу, щоб отримати радянський атестат про середню освіту [70].

З 1972 р. до 1976 р. О. Ільків працювала у Львівському історичному музеї, а протягом 1977–1979 рр. – у відділі фондів Музею народної архітектури та побуту у Львові, збирала старожитності на Опіллі, зокрема на Ходорівщині. На жаль, про життя і діяльність О. Ільків після її виходу на волю в період існування УРСР нам відомо небагато. Вона перебувала під пильним наглядом відповідних структур і не могла вести публічне життя. Особистої справи О. Ільків у Львівському історичному музеї чомусь не збереглося, що підтвердив директор музею Роман Чмелик в особистому спілкуванні (хоча за прийнятими в радянські часи нормами на кожного працюючого заводилася персональна справа). Жорсткі обставини несправедливої путінської військової агресії проти України в наш час не сприяють науковим пошукам у львівських установах, де працювала О. Ільків з другої половини 1960-х рр., можливості спілкування з людьми, які, можливо, знали її по роботі, і т. п. Тому це буде завданням на майбутнє.

Таким чином, перебування під слідством майже два роки і багаторічне тюремне ув'язнення не зламали О. Ільків, що отримала покарання у вигляді 25-ти років з конфіскацією майна. Вона так і не покалася за свої політичні погляди і націоналістичну діяльність, була змушена відсидіти в тюрмі 14 років – з 1950 до 1964 рр. і вийшла на волю лише наприкінці «хрущовської відлиги». Про останні роки життя і діяльності О. Ільків у радянський період – трохи більше, ніж чверть століття, на жаль, відомо небагато. Вона повернулася до Львова, якийсь час працювала на непрестижних і низько оплачуваних посадах, зокрема санітарки в лікарні, двірника, за допомогою небайдужих людей змогла на початку 1970-х рр. влаштуватися на роботу в музейні установи, де зайнялася дослідницькою роботою з українського народознавства.

3.2. У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

З початком демократичних перетворень у СРСР, що увійшли в історію як «горбачовська перебудова», в кінці 1980-х рр., незважаючи на пенсійний вік, О. Ільків включилася в активне громадсько-політичне життя. Після проголошення незалежної Української держави вона взяла участь в установчих зборах Всеукраїнського Братства ветеранів ОУН-УПА ім. ген. Р. Шухевича – «Т. Чупринки» в 1992 р., стала його провідною діячкою. У травні 1992 р. стала одним із членів-засновників Конгресу українських націоналістів у Києві [65].

Крім українських націоналістичних ідей, що набули розвитку в незалежній Україні, О. Ільків активно цікавилася жіночим рухом. Протягом 1995–2000 рр. вона перебувала на посаді заступника голови Всеукраїнської ліги українських жінок [70]. Не полишала своєї громадської діяльності навіть через похилий вік, і в 2003 р. почала співпрацювати з Львівським обласним громадським об'єднанням «Комітет Свободи» [70].

О. Ільків залишалася відданою українському націоналістичному русі до останніх днів свого життя. Вона не полишала активної громадської роботи. В умовах чергової війни, розв'язаною росією проти України, О. Ільків 16 травня 2015 р. у 95-річному віці стала членом політичної партії Всеукраїнське об'єднання (далі – ВО) «Свобода», лідером якої є львів'янин Олег Тягнибок. Символікою партії стало зображення жесту «Тризуб-Воля» у формі кисті з трьома випростаними догори пальцями, що засвідчує ключові засади «Свободи»: безмежна відданість українській національній ідеї, свободі рідного народу. Офіційно партійний квиток їй вручив депутат Верховної Ради України О. Панькевич 23 червня 2015 р. під час урочистостей у Львівській обласній філармонії з нагоди 95-річчя від дня народження О. Ільків [51]. Як зазначив депутат, «дякую, що подали нам свою мужню руку, [...] це рука цілого покоління українських героїв. [...] завдяки Вашому поколінню, [...] ми обов'язково матимемо нашу перемогу [51].

Рішучість О. Ільків займатися практичною політикою, незважаючи на поважний вік, можна відчутися з її виступу у Львові на урочистостях з нагоди 95-

річчя від дня народження. «Довговічність, – наголосила вона присутнім, серед яких було чимало молоді, – починається там, де є любов, [...] розуміння до інших [...]. Я не покалася, і не буду каятися до самої смерті», а вступ у «Свободу», – «то це мій вибір» [51].

О. Ільків завжди підтримувала зв'язок з своїми подругами по боротьбі – К. Зарицькою, Г. Дидик та Д. Гусяк. Навіть після смерті К. Зарицької та Г. Дидик, Ольга відвідувала місця їх поховань. Так, в жовтні 2007 р. в селі Шабалин Бережанського району Тернопільської області відбулося відкриття пам'ятника Г. Дидик. В урочистих заходах взяли участь О. Ільків і Д. Гусяк. Розповідаючи про роки національно-визвольної боротьби, участь у ній молодих дівчат, звязкових ОУН, О. Ільків зазначила: «Ми не жили маєтками, насолодами, все, що мали, віддавали нашому народові. Що ж ми мали? Молодість, віру, здібності, а ще переконання, що той народ треба піднімати з поневолення» [71].

Жінки-підпільниці мали дуже теплі взаємовідносини. Вони завжди відчували потребу у спілкуванні. Як згадувала, Г. Дидик, «коли мені холодно, я їду до Ольжиної хатки і так мені стає тут тепло» [71]. Роки боротьби і тюремних поневірянь надали їхнім відносинам родинного змісту.

12 жовтня 2017 р. з нагоди відзначення Дня захисника України та 75-ліття створення УПА у Львові відбулися урочисті заходи в приміщенні Головного управління Служби безпеки України у Львівській області. На заходи запросили О. Ільків, яка прибула разом зі сином. Керівництво СБУ Львівщини передало їй копію? архівно-кримінальної справи, що зберігається в ГДА СБУ (м. Київ), в паперовому та електронному вигляді [69]. Отже, важливі матеріали про життя і боротьбу зв'язкової ОУН стали доступні для наукового дослідження.

Як зазначив львівський історик М. Романюк, дослідник національно-визвольного руху в Україні досліджуваного періоду, у справі Ольги Ільків є дуже багато біографічного матеріалу, інформації про родину, про дітей, де і як вона виховувалася, де навчалася і, звісно, інформація про діяльність у лавах збройного підпілля [69].

О. Ільків була учасницею багатьох наукових і виховних заходів, присвячених національно-визвольним змаганням українців у ХХ ст., брала активну участь у політичному житті сучасної України. Багатогранна діяльність О. Ільків на націоналістичній ниві отримала визнання в Україні, є гідним прикладом для наслідування молоді. Так, у 2008 р. указом президента України Віктора Ющенка О. Ільків нагородили Орденом княгині Ольги III-го ступеня. У 2012 р. рішенням Львівської міської ради Ольга Ільків за активну громадянську та життєву позицію, творчу діяльність, участь у наукових та виховних заходах, отримала номінацію «Львів'янка року» [57].

Під час інтерв'ю 2012 р. пані Ольга говорила: «Герой – це український цілий народ, я так вважаю. А я йшла на те, щоби боротися за Україну. Радість боротьби, що я посуваюся хоч на крок ближче до свободи, то мені давало сили. Я була між тими, які здобували самостійність України... І я вважаю, що націоналізм є потрібний українському народові. Тільки націоналізм дає право народові мати свої звичаї, свою культуру, своє обличчя, жити своїм історичним життям, зв'язувати своє сучасне з минулим і з майбутнім ... Я є націоналістка і націоналісткою помру. І найкращий приклад того, що я до останньої хвилини життя борюся» [50]. Ці слова найкраще характеризують політичні погляди О. Ільків, яких вона послідовно дотримувалася упродовж усього життя

6 грудня 2021 р. на 102-му році життя О. Ільків померла. Вона похована на полі почесних поховань Меморіалу воїнів УПА на Личаківському кладовищі у м. Львові. Віддати шану покійній прийшов міський голова Львова Андрій Садовий.

Таким чином, О. Ільків дочекалася проголошення незалежності Української держави в 1991 р., стояла біля витоків відновлення історичної пам'яті про український національно-визвольний рух, в якому брала активну участь у середині ХХ ст. Незважаючи на поважний вік, О. Ільків здійснювала просвітницьку роботу, доносила правду про націоналістичне підпілля, діяльність УПА як безпосередній свідок та учасник подій, колишня зв'язкова головнокомандувача Р. Шухевича. Серед партійно-політичного розмаїття в незалежній Україні О. Ільків підтримала ВО «Свобода» – українську

консервативно-націоналістичну партію, до якої вступила в 2015 р. О. Ільків відійшла у вічність у грудні 2021 р., отримала пошанування в Україні на державному рівні, серед широкої громадськості, одним з елементів якого є написання цієї дипломної роботи.

РОЗДІЛ 4. ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ

Свою першу пісню «Очі» О. Ільків написала під впливом танців, курси з яких відвідувала, навчаючись у Перемишльській гімназії. Цей твір з'явився під впливом першого кохання дівчини. Там є такі щирі слова:

Душа п'яніє пахощами маю
Під видиво ще не відчутих снів,
Та мерхнуть мрії, наче умлівають,
Від гордих чорних кучерів твоїх [12, с. 25].

Літературна творчість О. Ільків розвивалася у вирі національно-визвольної боротьби. Як вона зазначала згодом, кожний її літературний шедевр з'являвся під впливом резонансних подій, які пробуджували її поетичний талант. Найвідоміший її вірш, який згодом перетворився в дуже популярну пісню «Повстанське танго», Ольга написала восени 1944 р. В цей час разом з дівчатами-зв'язковими ОУН вона перебувала поблизу села Угільна Стрийського району Львівської області на одному хуторі, в присілку під самим лісом.

Тут мав пройти вишкіл для зв'язкових і нарада. Однак через облаву військ НКВС заплановані заходи не відбулися. Разом з нею тут перебували зв'язкові Ірина Савицька («Бистра»), Марта Пашківська і її чоловік Володимир Лико. За спогадами Ольги, напередодні на с. Сихів Стрийського району відбулася облава. Жертвою радянських військ став молодий хлопець, оунівець. Усе це відбулося в Ольги на очах. Вона навіть допомагала винести тіло вбитого. «Мене це так схвилювало, що я потім пішла до кімнати і написала слова «Повстанського танго» [29, с. 116].

Поглянь: ось перший сніг
І мрія біла із недавніх днів.
І в даль летить з-під стріх
Прядиво дивне із туги і снів [12, с. 31].

На початку літа 1945 р. авторка показала цей вірш своїй найближчій бойовій подрузі Марті Пашківській і попросила створити до нього мелодію. Спочатку Марта відмовлялася, посилаючись на відсутність композиторського

фаху, але коли О. Ільків наспівала їй власний мотив мелодії, М. Пашківська захопилася ідеєю і невдовзі текст було покладено на музику. Так народилося в той час ще безіменне танго Ольги Ільків і Марти Пашківської. Згодом О. Ільків разом з І. Савицькою придумали пісні назву– «Повстанське танго» [44, с. 189, 190].

Миттєво пісня стала дуже популярною серед повстанців. Згодом О. Ільків дізналася, що її вже співає ціла повстанська Волинь. На думку О. Ільків, пісня дістала широке розповсюдження і популярність завдяки Ірині Савицькій, яка любила співати її по всіх місцях свого перебування. За словами І. Савицької, серед них оформилася «співуча трійця: вона, О. Ільків і М. Пашківська. Більшість своїх поетичних творів Ольга присвячувала чоловікові. З об'єктивних причин вона бачила його дуже рідко, а втрата ненародженої дитини в роки німецької окупації ще більше їх зблизила, «наче б вони нікого не мали»[15, с.187]. Ірина Савицька часто перебувала поруч з О. Ільків, знала добре її характер, уподобання. «Її чутлива натура виливала весь свій біль у віршах, які збагачували повстанські пісні», – відзначила І. Савицька [15, с. 187].

Пісня «Повстанське танго» довгий час вважалася народною. Невідомим залишалися автори слів і музики. 1974 р. у Лондоні її вперше записав на платівку Володимир Луців. А в 2009 р. під час зустрічі з львівським співаком і культурним діячем Орестом Цимбалою О. Ільків відкрила справжню правду про авторів твору. 13 жовтня 2010 р. пісню вперше привселюдно виконали в незалежній Україні Марта Шпак разом з Орестом Цимбалою під час святкування 90-річчя О. Ільків у Львові [73].

Поетично-пісенна творчість О. Ільків не закінчилася однією піснею. Під час перебування підпільників у 1946 р. в с. Угерську біля Стрия вона побачила велетенську пожежу від вибуху природного газу на свердловині біля дороги Стрий – Львів. Разом з чоловіком вони в цей час міняли місце дислокації. Надихнувшись побаченням, Ольга написала слова нового танго «Нічний перехід», які на музику поклала композиторка, колишня зв'язкова Р. Шухевича М. Пашківська, що загинула в криївці за нез'ясованих обставин в 1949 р. [44, с. 190].

Третій вірш для «Жалобного танго», який увійшов у збірку «У тенетах двох закриток», має назву «Пахнуть липи в саду ...» [12, с. 32, 33] О. Ільків написала його в ході активної фази підпільної діяльності. Вона тримала ці слова в пам'яті. Відбуваючи ув'язнення у Володимирському централі, Ольга поділилася своєю творчістю в камері з росіянкою юдейського походження Павою Туртигіною. Слова вірша так захопили співкамерницю, що та швидко підбрала до нього мелодію. У результаті з'явилося ще одне танго часів національно-визвольної боротьби за волю України [44, с. 191].

Водночас слід відзначити пісню «На постою», як говорила Ольга, мелодія була наспівана В. Ликою, її чоловіком [12, с. 34]. Для всіх поетичних творів О. Ільків притаманні свідомий оптимізм, вірність ліричних героїв ідеї боротьби за національно-державну незалежність, чистота і щирість почуттів, мелодійність і легкість сприйняття.

О. Ільків не припиняла писати українську поезію, перебуваючи в підпільній квартирі в Княгиничах. Тут вона мала свого поціновувача – Р. Шухевича. Головний командир УПА був високоосвіченою людиною, любив художню літературу. Багато читав, висловлював свою думку як професійний літературний критик. О. Ільків згадувала, як Р. Шухевич оцінював збірку оповідань «Світляни» повстанської письменниці Богдани Світлик (псевдо – «Марія Дмитренко»). За словами О. Ільків, він «голосно реагував на кожне слово та захоплювався сценами сюжету» [8, с. 249].

Р. Шухевич був першим критиком нової збірки О. Ільків «Зі щитом, чи на щиті». Мотивом для написання цієї збірки стала трагічна смерть коханого чоловіка В. Лико в 1948 р. О. Ільків підписувала свої твори видуманим іменем О. Звіробій. До збірки входили вірші «Квіт папороті», «Ми не раби», «Сосюрі», «На смерть мого чоловіка», «Пожежа у колгоспі». Усі ці твори були просякнуті стражданнями, які довелося пережити поетесі-підпільниці [10, с. 243].

Названі твори М. Пашківська передала через Г. Дидик Р. Шухевичу. Він високо оцінив поетичний таланти Ольги. У «штафеті» до О. Ільків він подякував за вірші, а найбільше виділив твір «Ми не раби» [3, с. 429]. Ця рукописна збірка

під час обшуків потрапила до рук МДБ, мабуть, десь зберігається в кримінальній справі, якщо її не знищили. Вірш «Ми не раби» був своєрідною відповіддю Лесі Українки на її поезію «Досвітні вогні», де вона показала обрямлений український народ. Цим твором О. Ільків заперечила рабську сутність українців.

17 червня 2015 р. у Львові в рамках свого авторського проекту «Від книги до мети» відома громадська і політична діячка, філологиня Ірина Фаріон представила збірку віршів Ольги Ільків «У тенетах двох «закриток»». Ця збірка увібрала в себе твори, написані Ольгою під час тюремного ув'язнення в Александрівському і Володимирівському центральні. Вірші наповнені емоційними переживаннями, тугою за рідними дітьми, реаліями радянської каральної системи. «Я писала кров'ю серця, і те, що мене мучило, я мала написати. [...] я не хотіла бути письменницею, я зробила те, чого не могла не зробити» [52], – заявила О. Ільків.

У 2017 р. вийшла остання збірка поезій О. Ільків «Спокуса». Її поява збіглася в часі з черговою агресією росії проти України, що розгорнулася в Криму і на Донбасі. У передмові до видання Ольга знайомить читача з суттю появи нової збірки. Вона наголошує: «Що це «містерія, яка наповнена філософськими пошуками істини, і запитаннями: «Де є та істина»? Де вона народжується у боротьбі? Як рятувати народ український»? [11, с. 9].

Своїми творами О. Ільків застерігала українців від теперішніх спокус, що, на її думку, постійно переслідували українську націю в історичній ретроспективі. Крім зовнішнього ворога, в сучасній Україні є багато внутрішніх незгод, що послаблюють єдність нації, національної держави. Вона звертається до моральних цінностей теперішнього суспільства, духовності українського народу.

Віршована збірка «Спокуса» в композиційному плані складається з передмови, написаної О. Ільків, 23 творів і післямови. Найбільшої уваги заслуговує містерія «Спокуса» в двох частинах», яка написана у формі псалмів. У цій збірці поетеса дуже багато звертається до християнської тематики [11, с. 22–47].

Таким чином, крім активної і безкомпромісної громадсько-політичної діяльності, О. Ільків завдяки своєму непересічному талантові стала знаною поетесою, пісняркою. Свої літературні твори вона писали під впливом подій національно-визвольної боротьби у ХХ ст. Натхненником її творчості був чоловік В. Лико. Поезія О. Ільків проникнута духом боротьби за Українську державу, відображає весь трагізм її учасників, у першу чергу, самої Олі, що прожила нелегке, але достойне життя.

РОЗДІЛ 5. ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСЛІДЖЕННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ ТА В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

У сучасній українській школі розвиток історичної освіти потребує постійного вдосконалення як з погляду самого змісту подання історичних матеріалів, так і методики викладання. Проаналізувавши базові шкільні підручники з історії України, бачимо, що нерозв'язаними до кінця залишаються питання, пов'язані з відображенням історичних постатей у шкільних курсах історії, недостатньо обсягу і змісту відповідних сюжетів, а також навчальних методів і прийомів для формування предметно-компетентнісних ознак в учнів.

В українській історії є чимало постатей, життя і діяльність яких варті уваги при вивченні історії у школі. На їхньому прикладі учні мають змогу засвоїти навчальний матеріал з конкретного періоду, сформувати свої світоглядно-ціннісні позиції і практичні навички в процесі життєдіяльності. Під цим кутом зору довготривалий життєвий шлях крізь призму різних історичних періодів О. Ільків, її участь в українському національно-визвольному русі 40– 50-х рр. ХХ ст., активна громадська позиція в суспільно-політичних процесах кінця ХХ – початку ХХІ ст., на нашу думку, доцільно використовувати в шкільному курсі з історії. З цими матеріалами можна ознайомлювати учнів як безпосередньо на уроках історії України в 10 і 11 класах, так і в шкільній позакласній та історико-краєзнавчій роботі.

У шкільному курсі з історії України учитель під час подання матеріалів про історичну постать для учнів має дотримуватися предметних компетентностей. Згідно Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти під предметною компетентністю розуміється набутий учнями в процесі навчання досвід специфіки окремого предмета діяльності, який пов'язаний із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань [1].

На уроках історії в учнів має формуватися історична предметна компетентність, на основі якої вони повинні самостійно пізнавати, обдумувати та оцінювати минуле України та цілого світу, засвоїти соціальний і моральний досвід минулих поколінь. Предметна історична компетентність має сформувати

в школярів механізми реалізації в майбутньому мети і завдань як базової загальної освіти, так і навчального предмету щодо розвитку та соціалізації особистості учня як громадянина України, його соціальної адаптації та відповідальності в суспільстві [58].

Вивчення матеріалів про життя і діяльність О. Ільків, на наше переконання, дає можливість сформувати в учнів елементи історичної предметної компетенції. До складників історичної предметної компетентності належать: хронологічна, просторова, інформаційно-мовленнєва, логічна, аксіологічна. Історичну постать зв'язкової Головного командира УПА можна використовувати на уроках історії України в 10 класі під час вивчення тем «Україна на початку Другої світової війни (1939–1941 рр.)» [76, с. 208–217], «Розгортання руху Опору в Україні в роки Другої світової війни» [76, с. 227–236], а також на уроках історії в 11 класі в рамках тем «Національно-визвольний рух в післявоєнний період» [77, с. 20–28] та «Державотворчі процеси в незалежній Україні» [77, с. 184–195]. Хотілося б більш детально розглянути питання, яким чином можна формувати ці компетентності в шкільній освіті старшокласників на прикладі досліджуваної теми.

Зокрема, розповідаючи про участь О. Ільків в українському національно-визвольному русі, учитель формує хронологічну компетентність, визначає період Другої світової війни, боротьбу ОУН і УПА проти більшовицького режиму. Просторова компетентність в учнів сформується, для прикладу, при розгляді питання про перебування О. Ільків разом з Р. Шухевичем на підпільній квартирі у с. Княгиничі Рогатинського району (тепер – Івано-Франківський). У свою чергу, інформаційна компетентність освоюється учнями при вивченні й ознайомленні з джерелами та матеріалами про життя і діяльність О. Ільків. Отриману інформацію необхідно критично аналізувати, самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел та відбиті в них історичні факти та події.

Логічна компетентність при вивченні життєпису О. Ільків проходить крізь весь період. Для учнів, як приклад, можна використати її останні роки життя, коли вже літня жінка продовжила боротьбу за справжню, незалежну Україну,

постійно брала участь у різних патріотичних заходах, наукових конференціях, розгорнула активну громадську діяльність, популяризувала героїчну боротьбу УПА та її представників, яких знала особисто як безпосередній учасник подій. У рамках таких заходів вона нерідко бувала на Прикарпатті. Аксіологічна компетентність дасть зрозуміти учням на прикладі життя О. Ільків роль української жінки в національно-визвольній боротьбі, її самопожертву, незламність і велич духу, жертвність своїми дітьми, яких любила й оберігала, але не могла на другий план поставити Україну, свободу рідного народу. Такий приклад дуже доречний в умовах сьогодення протистояння українців з російськими окупантами.

О. Ільків залишила спогади про своє життя, участь в ОУН і УПА. Учням при аналізі діяльності головнокомандувача УПА Р. Шухевича в рамках роботи з історичним документом варто запропонувати ознайомитися зі спогадами О. Ільків про нього. Як приклад, вчитель може запропонувати такі питання: Яку роль виконувала Ольга Ільків структурах ОУН? За яких обставин Ольга Ільків познайомилася з Тарасом Чупринкою? Які риси особистого характеру Ольга Ільків виділяла в Романа Шухевича? На життєвому прикладі О. Ільків вчитель здатний показати роль жінки в історії України і зокрема під час національно-визвольної боротьби 40–50-х рр. XX ст. В її особі можна побачити весь героїзм і трагізм жіночої долі, а також силу волі до виживання і боротьби кращих представниць українського народу.

Шкільна освіта сьогодні чітко направлена на формування вільної особистості, на основі загальнолюдських та національних цінностей і керується почуттям громадянської відповідальності. У сучасних умовах актуальними є питання формування національно-історичної свідомості та виховання патріотизму в школярів. Постать О. Ільків якнайкраще допоможе сформувати в учнів ознаки патріотизму, дасть яскраві приклади участі в національно-визвольному русі, відчуття на особистому досвіді особливостей радянської карально-репресивної системи як під час слідства, так і в тюремному ув'язненні. Попри жорстоке фізичне насилля з боку співробітників МДБ-КДБ, жінка так і не

видала своїх побратимів, не розкалася і не пішла на співпрацю з радянською владою. Це є гідний приклад молоді для наслідування. А з перших днів відновлення української незалежності в 1991 р. вона активно включилася в розбудову Української держави. В умовах теперішньої війни росії проти України приклад О. Ільків служить ознакою стійкості й мужності цілого українського народу.

Життя і діяльність О. Ільків можуть бути використані, крім уроків історії в школі, також в історико-краєзнавчій роботі, що є чинником не лише отримання досвіду дослідницької роботи, здобуття нових знань про український національно-визвольний рух в ХХ ст., а й патріотичного виховання школярів. В історико-краєзнавчій діяльності в школі традиційно виділяють два напрямки: класна (на уроках історії і суспільствознавчих предметів) і позакласна робота. Власне позакласна робота має поділ на масову, групову та індивідуальну. До масових форм шкільного краєзнавства відносяться тематичні вечори, олімпіади, конференції, вікторини, КВК та ін. Групову форму історико-краєзнавчої роботи складають гуртки, товариства, клуби, лекторії, редколегії газет, екскурсії, експедиції тощо. Позакласні індивідуальні форми краєзнавчої роботи пов'язані з самостійною роботою учнів з літературою, документальними матеріалами архівів, музеїв, бібліотек, листуванням, збором спогадів, відео і фото фіксацією, підготовкою письмових краєзнавчих робіт та ін. З усіх перелічених форм в шкільному краєзнавстві найбільш поширеною формою організації школярів є гурток [80, с. 15].

У рамках діяльності шкільного краєзнавчого гуртка доцільно використовувати наступні форми роботи, що дають змогу учням ближче познайомитися з непересічною особистістю О. Ільків. Зокрема, вивчення життя і діяльності О. Ільків можна показати в ході написання рефератів. Це, як правило, перший етап у роботі краєзнавчого гуртка. Вчитель задає учням тему, посилення, де можна знайти літературу, дає методичні поради, як правильно подавати інформацію, оформляти текст. Наступним кроком може бути ґрунтовна науково-дослідна робота в рамках МАН чи різних конкурсів науково-дослідних робіт для

учнівської молоді. Прикладом запропонованих тем можуть бути «Зв'язкова УПА Ольга Ільків», «Жінки в УПА на прикладі Ольги Ільків», «Феномен мужності і стійкості Ольги Ільків», «Ольга Ільків і Роман Шухевич: проблема взаємовідносин», «Роман Шухевич у спогадах Ольги Ільків», «Поезія із «закриток»: літературна творчість Ольги Ільків» і т. п.

Ще однією формою історико-краєзнавчої роботи є підготовка рукописних збірників, стінгазет та ін., присвячених постаті О. Ільків та героїв українського національно-визвольного руху ХХ ст., діячів ОУН і УПА. У наш час цю форму роботи можна трансформувати в підготовку мультимедійних презентацій, і т. п., що в умовах суцільної цифровізації та інтернету може бути більш цікавим для школярів.

Провідне місце в роботі історико-краєзнавчого гуртка має бути приділене самостійному ознайомленню школярів під керівництвом більш досвідчених фахівців, педагогів з краєзнавчою літературою, матеріалами архівів, музеїв, бібліотек і т. п., де міститься інформація про життєпис О. Ільків у контексті історичних подій досліджуваного періоду. Окремо в цьому плані як індивідуальну форму історико-краєзнавчої діяльності хотілося б відзначити збір спогадів осіб, так чи інакше причетних до діяльності УПА або тих, що були свідомими свідками досліджуваних подій, яких на даний час у живих залишилося дуже небагато.

Важливою формою історико-краєзнавчої роботи є відвідування учнями екскурсії в музеях. Така форма дозволяє сформувати в учнів здатність до глибокого сприйняття та засвоєння історичного матеріалу. Вона дозволить збагатити емоційно-естетичний досвід школярів в рамках сприйняття «живої історії» при розгляді експонатів, наповнити духовний розвиток у школяра, сприяти потребам творчої самореалізації. Музейні експонати допоможуть учням побачити і відчути реальність тогочасної епохи, надихнути учнів до науково-дослідної діяльності.

З постаттю О. Ільків на території Івано-Франківської області прямо пов'язаний Меморіальний музей Романа Шухевича у с. Княгиничах. Саме тут

протягом періоду 1946–1947 рр. діяла підпільна штаб-квартира Р. Шухевича, організацією якої займалася О. Ільків. Загальний музейний фонд музею нараховує близько 600 експонатів. Експозиція музею розділена на дві частини. Перша включає основні три кімнати, в яких розташований власне меморіальний музей, а друга частина розташована в двох допоміжних кімнатах. Експонати музею відображають події та учасників національно-визвольних змагань з даної місцевості та навколишніх поселень. Також у музеї створено електронний архів «Конспіративна квартира Романа Шухевича у Княгиничах», в якому вміщено понад вісімсот документів та матеріалів, світлин, документів про Романа Шухевича, Катерину Зарицьку, Галину Дидик, Ольгу та Розалію Ільків, Михайла Зайця, Антіна Поливку та Любомира Полюгу [27, с. 125]. Безпосередньо до експонатів О. Ільків відносяться годинник, подарований К. Зарицькою, тексти віршів з підписом «О. Звіробій», валіза, з якою О. Ільків повернулася із тюрми, а також вишита власними руками шапочка для сина Володимира та деякі її художні роботи [27, с. 125].

Під час екскурсії учні наочно побачать, як виглядала конспіративна квартира, що таке бункер і де він розташовувався. Дізнаються про особливості роботи українського підпілля, зокрема роботу зв'язкових, які передавали інформацію через записки-«штафети».

Для ціннісного інформаційно-наочного сприйняття про події українського національно-визвольного руху доцільно відвідати з учнями також Івано-Франківський обласний музей визвольної боротьби імені Степана Бандери, де є матеріали, пов'язані з героїчною боротьбою ОУН і УПА в роки Другої світової війни та в післявоєнний період, в якій брала активну участь О. Ільків.

Однією з найцікавіших форм історико-краєзнавчої роботи є участь школярів у мандрівках, експедиціях, походах, реконструкціях історичних подій. Щоб показати такі місця в Івано-Франківській області, пов'язані з діяльністю О. Ільків, на наш погляд, варто здійснити подорож до Меморіальний музею Романа Шухевича у с. Княгиничах та інших місць Рогатинщини, де протягом 1946–1947 рр. перебував Р. Шухевич та його зв'язкові. Мандрівка буде носити туристично-

краєзнавчий характер, учні ознайомляться з цим краєм, пам'ятками історії і культури. Дуже важливим, на наш погляд, є відвідування місць дислокації відділів УПА – Золота поляна та Осова поляна, які знаходяться між селами Воронів і Мельна Рогатинського (тепер – Івано-Франківського) району. Тут часто бував Р. Шухевич, а з місцевими підпільниками зустрічалася О. Ільків.

На даний час тут відтворено тодішній вигляд табору повстанців, їх побут.

У рамках краєзнавчої роботи було б добре здійснити сюди разом з учнями науково-дослідну експедицію. Експедиція – це найбільш ґрунтовна форма діяльності історико-краєзнавчого гуртка. Вона потребує якісної підготовки, має свої складові етапи, вимагає певних зусиль і навичок. Така експедиція дозволила б вивчити й опанувати основні методи польового дослідження. Детально про підготовку і проведення польових краєзнавчих досліджень шкільного гуртка можна дізнатися з праці В. Прокопчука [85, с. 51–59], яку рекомендуємо використати для популяризації постаті О. Ільків у середовищі учнівської молоді.

У сучасних умовах розвитку технічних засобів і комунікацій, їх застосування в навчальному процесі та науково-дослідній роботі слід звернути увагу на вироблення в учнів вмінь і навичок фото та відео фіксації історичних місць і пам'яток. Ці візуальні матеріали можна використовувати під час уроків, написанні наукових робіт, створенні презентацій. Під час відвідування музею «Підпільна квартира в Княгиничах» учні мають змогу фотографувати різні об'єкти, можливо, окремі експонати та документи, пов'язані з життєписом О. Ільків. Дані матеріали доцільно використати при підготовці письмових краєзнавчих робіт.

Таким чином, на прикладі життя і діяльності О. Ільків у шкільному курсі історії України можна використовувати матеріали в ході розгляду тем українського національного Руху Опору в роки Другої світової війни та повоєнний період, а також державотворчих процесів у період незалежної України (відповідно 10 та 11 класи ЗЗСО). Крім того, в рамках історико-краєзнавчої роботи в закладах середньої освіти, яка є важливою ділянкою популяризації української історії і практичною формою набуття історичних

предметних компетентностей школяра, можна використовувати матеріали, безпосередньо пов'язані з постаттю О. Ільків. Загалом дослідження життя і діяльності окремих історичних осіб, пов'язаних з Прикарпаттям, – яскравий приклад для наслідування сучасниками. Тому постать О. Ільків, зв'язкової УПА, активної учасниці українського національно-визвольного руху в ХХ ст., найкраще підходить до вивчення як у шкільній освіті, так і в позакласній та історико-краєзнавчій роботі, зокрема в роботі історико-краєзнавчого гуртка.

ВИСНОВКИ

Ольга Фаустинівна Ільків – відома українська підпільниця, членкиня ОУН, зв'язкова Головного командира УПА Романа Шухевича, в'язень ГУЛАГу, громадсько-політична діячка періоду Української незалежної держави, є величною історичною постаттю України, символом нескореності й мужності українського народу. Пропоноване дослідження є першим в українській історичній науці комплексним дослідженням життя і діяльності О. Ільків. У ході опрацювання доступних джерел і фахової літератури зроблено наступні висновки.

1. Формування життєвих світоглядних позицій О. Ільків почалося в дитячі та юнацькі роки під впливом передусім родинних традицій. Особливу роль у цьому відіграв її дідусь Теодор Коцур, який займався вихованням Ольги, уродженки Стрийщини до 14 років. Саме він прищепив їй любов до рідного краю, національних традицій та української історичної минувшини. Зокрема, через його розповіді дівчина дізналася про ЗУНР, славні й трагічні сторінки в боротьбі за національно-державну незалежність.

2. З переїздом до мами Розалії Ільків у Варшаву, а згодом – під час навчання у Перемишлі в 1936–1939 рр. О. Ільків сповна відчула особливості польської асиміляційної політики щодо українців у Другій Речі Посполитій. У період навчання в перемишльській Українській гімназії для дівчат вона включається в громадське життя українців у м. Перемишлі, розташованому на українсько-польському етнічному прикордонні. Під впливом знайомства з Галиною Змієнко вона вступила до «Пласту» – національної скаутської організації. Діяльність в організації дала можливість О. Ільків набути риси справжнього українського патріотизму, для якого характерна відданість національній справі, сила волі й саможертвність у визвольній боротьбі.

3. З початком Другої світової війни в 1939 р. О. Ільків завершила навчання за програмою середньої школи. Її громадська активність переходить у політичну площину. О. Ільків активно долучається до українського націоналістичного руху, який в той час переживав розкол на ОУН (б) і ОУН (м). Вона стала симпатиком

бандерівського крила ОУН, провідником якого був С. Бандера. Очевидно, на це рішення мав сильний вплив оунівець Володимир Лико, майбутній чоловік, з яким Ольга ближче познайомилася в цей час, також учасник бандерівського угруповання в ОУН.

4. Початок німецько-радянської війни в червні 1941 р. застав О. Ільків у вишкільному таборі ОУН з підготовки похідних груп на територію Центральної та Південно-Східної України для організації українського життя і пропаганди націоналістичного руху. В цей час О. Ільків стає повноправним членом ОУН, отримала псевдо «Роксоляна». Прибуття молодого оунівки до Львова співпало в часі з подіями проголошення Акту відновлення України 30 червня 1941 р. і подальшими каральними діями німецької окупаційної влади проти українського уряду на чолі з Я. Стецьком і членів ОУН.

5. Масові арешти оунівців змусили О. Ільків відмовитися від поїздки в Житомир за місцем призначення похідної групи. Вона залишається у Львові, де влаштовується на роботу в дирекцію Львівської залізниці. Ольга розпочинає підпільну діяльність у структурах ОУН. У 1942 р. О. Ільків очолила жіночу підпільну мережу ОУН, а в 1943 р. приєдналася до Українського Червоного Хреста (УЧХ) – медичної реферантури ОУН, яку очолювала Катерина Зарицька. У той час вона навіть вивчала медичну справу.

6. 1943 р. О. Ільків одружилася з Володимиром Ликою («Данилом»), згодом надрайонним провідником ОУН на Стрийщині. У них народилося двоє дітей – Дзвенислава (1946 р.) і Володимир (1947 р.). На жаль, чоловік Ольги загинув під час збройної боротьби з радянським режимом в 1948 р., до кінця життя вона з теплотою згадувала про свого чоловіка та ідейного однодумця, з яким доля подарувала не таке довге спілкування і співжиття. З дітьми О. Ільків, які перебували під час її майбутнього ув'язнення в дитячому будинку, вона зійшлася аж після виходу на волю в середині 1960-х рр.

7. Із встановленням на Західній Україні радянського партійно-тоталітарного режиму О. Ільків активно поринула в підпільну роботу ОУН і УПА, займалася розвитком медичних структур. Зі зміною тактики визвольної

боротьби українського Руху Опору та реорганізацією УЧХ в 1945 р. вона активно включається в пропагандистську роботу.

8. У 1946 р. О. Ільків спільно з К. Зарицькою організували конспіративну квартиру Головного командира УПА Р. Шухевича в с. Княгинині на Рогатинщині. За фаховість, професіоналізм і відданість націоналістичному підпіллю О. Ільків взимку 1947 р. стала особистою зв'язковою Р. Шухевича, виконувала важливі функції з координації дій між командиром та структурами УПА. Також вона займалася організацією підпільної квартири в с. Грімне теперішнього Городоцького району Львівської області.

9. Після ліквідації органами МДБ Р. Шухевича в березні 1950 р. і викриття підпільної мережі зв'язкових О. Ільків 14 березня 1950 р. була заарештована. Слідство в стінах тюрми на Лонцького тривало два роки. За цей час О. Ільків мужньо витримувала всі знущання і тортури співробітників МДБ. У 1952 р. її засудили на 25 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна. Дітей діячки націоналістичного руху помістили до львівського дитбудинку, змінивши навіть прізвище.

10. Ув'язнення О. Ільків відбувала у тюрмах суворого режиму – Александрівському та Володимирівському централі. Однак сувора тюремна дійсність не зламала мужню жінку. Вона так і не покалася навіть в умовах хрущовської «відлиги». Разом із своїми подругами по підпіллю К. Зарицькою, Г. Дидик і Д. Гусяк продовжила відбувати покарання.

11. У 1964 р., в останній рік хрущовської «відлиги», О. Ільків отримала помилування, до цього її спонукали подруги по ув'язненню, щоб Ольга могла забрати дітей з дитбудинку і виховувати їх. Вона повернулася до Львова, забрала з дитбудинку дітей, які в часи ув'язнення залишалися її головною життєдайною силою. З такою біографією Ольга не мала жодної можливості працювати на престижній роботі. Протягом радянського періоду другої половини 1960-х – 1980-х рр. О. Ільків працювала санітаркою, двірником, нарешті, музейним працівником з відносно невеликою зарплатою.

12. У незалежній Україні після 1991 р. О. Ільків стала активною громадсько-політичною діячкою. Вона працювала над відновленням історичної пам'яті про ОУН і УПА, виступала на різних заходах, наукових конференціях тощо. Українська влада високо оцінила діяльність зв'язкової УПА, зокрема О. Ільків була нагороджена Орденом Княгині Ольги III ступеня та різними номінаціями.

13. Крім активної громадської діяльності на ниві українського націоналістичного руху, О. Ільків була непересічною поетесою. Її літературна творчість зародилася ще напередодні німецько-радянської війни. Поезії О. Ільків були наповнені подіями національно-визвольної боротьби, в які вона брала активну участь, власними переживаннями та емоціями авторки. Авторський вірш «Повстанське танго» став популярною повстанською піснею. У 2012 р. у Львові вийшла її збірка «У тенетах двох «закриток»», куди увійшли вірші, написані в період Другої світової війни, у перші післявоєнні років і в умовах поневіряння в радянських тюрмах. Усього вона видала дві збірки.

14. Життєвий і творчий шлях О. Ільків, її багатогранна і жертвна діяльність в українському Русі Опору мають стати предметом вивчення в рамках шкільних курсів з історії України в 10 та 11 класах. Учням на уроках історії доцільно пропонувати роботу зі спогадами О. Ільків як документами мемуарної літератури. Ці матеріали є наочним прикладом особливостей діяльності українського національного Руху Опору і жорстоких методів його радянської карально-репресивної системи. Більш детально вивчати документи і ознайомлюватися з матеріалами про історичну постать О. Ільків можна в рамках діяльності історико-краєзнавчого гуртка.

15. Сила духу і незламність О. Ільків, її віра в незалежну Україну, рідний народ є прикладом для наслідування, особливо молодого покоління. У часи сучасної російсько-української війни образ Ольги, її життя і мужність має надихати українців у протистоянні із загарбниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

І. ОПУБЛІКОВАНІ ДОКУМЕНТИ

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392) URL : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п> (14.05.2023).
2. Літопис Української Повстанської Армії. Торонто-Львів, 2002. Т.36: Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини / Редактор М. Горбаль. Торонто – Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2002, 1055 с.
3. Літопис Української Повстанської Армії. Т.45: Генерал Роман Шухевич – «Тарас Чупринка» Головний командир УПА / Редактори П. Потічний, М. Посівнич. Торонто-Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2007. 560 с.
4. Осип Дяків – «Горновий»: документи і матеріали. *Літопис УПА. Нова серія*. Т. 17 / Упоряд. В. Мороз] К. ; Торонто : Літопис УПА, 2011. 1015 с.
5. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби (1929–1955 рр.) *Збірка документів. Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів*. Б. м., 1955. 371 с.
6. ОУН і УПА в 1945 році: Збірник документів і матеріалів. В 2 ч. / Ред. кол.: Боряк Г. В., Веселова О. М., Даниленко В. М., Кульчицький С. В. (відп. ред.); Вступ Лисенко О. Є.; Упоряд.: Веселова О. М. (відп. упоряд.), Гриневич В. А., Сергійчук В. І. Інститут історії України НАН України. Ч. 1. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. 371 с.
7. Сергійчук В. ОУН-УПА в роки війни. Нові документи і матеріали. К.: Дніпро, 1996. 494 с.

ІІ. ТВОРИ ОЛЬГИ ІЛЬКІВ

8. Ільків О. Провідник Роман Шухевич і жінки. *Роман Шухевич на тлі доби Воюючої України* / Упоряд. В. Штокало. Тернопіль: Ідея і Чин, 2005. С. 247–250.

9. Ільків О. Роман Шухевич у моєму житті. *Роман Шухевич на тлі доби Воюючої України* / Упоряд. В. Штокало. Тернопіль: Ідея і Чин, 2005. С. 216–240.
10. Ільків О. Роман Шухевич як літературний критик. *Роман Шухевич на тлі доби Воюючої України*. / Упоряд. В. Штокало. Тернопіль: Ідея і Чин, 2005. С. 241–246.
11. Ільків О. Спокуса. Львів: Каменяр, 2017. 91 с.
12. Ільків О. У тенетах двох «закриток»: поезія / Упоряд.: О. Ільків, А. Бойко, О. Цимбала. Львів: Каменяр, 2011. 183 с.: іл. (з аудіо диском пісень на слова авторки).

ІІІ. МЕМУАРНА ЛІТЕРАТУРА

13. Бусел Я. Советський патріотизм. Б. м.: Чужина, 1948. 48 с.
14. Іщук О., Ніколаєва Н. Спогади охоронця Романа Шухевича – Михайла Зайця – “Зенка”. *Джерела до історії визвольного руху*. Львів, 2007. Зб. 10. С. 53–90.
15. Козак І. «Зродились ми великої години ...». Спогади. Львів: Манускрипт-Львів, 2020. 466 с.
16. Кук В. Головний командир УПА генерал-хорунжий Роман Шухевич *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто, Львів, 2007. Т. 45. С. 470–490.
17. Зв’язкова генерала: Галина Дидик «... На жаль, і я жива ...»: спомини Галини Дидик – зв’язкової Романа Шухевича. Гадяч: «Гадяч», 2007. 261 с. 29
18. Полюга Л. Шляхами спогадів 1944–1956. Львів: Піраміда, 2003. 172 с.
19. Прокоп М. Роман Шухевич-Чупринка й ОУН-УПА в 1943–1944 рр. *Сучасність. Література, мистецтво, суспільне життя*, 1976. № 1 (181). С. 64–75.
20. Федун Петро–«Полтава». Концепція Самостійної України. Т. 1. Твори / Упор. і відп. ред. М. В. Романюк; НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; ГДА СБ України. Львів, 2008. 720 с.

IV. МОНОГРАФІЇ І СТАТТІ

21. Антонова Т. Жінки в житті Романа Шухевича, головного командира Української повстанської армії. *Український визвольний рух: науковий збірник*. Львів, 2007. Зб. 10. С. 244–256.
22. Антонова Т. Жінка та її «мирні», «напівмирні» та «воєнні» ролі в боротьбі ОУН та УПА. *Український визвольний рух*. Львів, 2007. Зб. 9. С. 138–147.
23. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953 рр.: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. У двох книгах. Кн. 1. К., 1994. 432 с.
24. Білас І. Карально-репресивна система в Україні 1917–1953 рр.: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. Кн. 2: Документи і матеріали. К., 1994. 688 с.
25. Бойко В., Посівнич М. Музей Романа Шухевича. *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто; Львів, 2007. Т. 45. С. 504–513.
26. Вахула М. Криївка Головного командира УПА Романа Шухевича у с. Грімному (шістдесят років опісля ...). *Визвольний шлях. Суспільно-політичний, науковий та літературний місячник*. К., 2007. Кн. 3. С. 89–92.
27. Горленко І., Кузик І. Меморіальний музей Романа Шухевича у Княгинині. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2017. Ч. 29–30. С. 122–129.
28. Дашкевич Я. Роман Шухевич та його місце в історії України ХХ ст. Дослідницькі проблеми. *Роман Шухевич на тлі доби Воюючої України* / Упоряд. В. Штокало. Тернопіль: Ідея і Чин, 2005. С. 11–22.
29. Загоровська Л. Моя УПА. Львів: Видавництво Старого Лева, 2022. 496 с.
30. Жага і терпіння. Зиновій Красівський у долі українського народу / Упор. Р. Коваль, В. Рог. К.: Діокор, 2005. 226 с.
31. Іванченко В., Іщук О. Життя Галини Голояд – «Марта Гай». Львів-Торонто: Літопис УПА, 2010. 128 с.
32. Киричук Ю. Історія УПА. Тернопіль: Ред.-видав. відділ, 1991. 240 с.

33. Кісь О. Жіночий досвід участі у національно-визвольних змаганнях 1940–50-х років на західноукраїнських землях. *Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. Вип. 13–14. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи*. Харків, 2009. С. 101–126.
34. Кісь О. Між особистим і політичним: Гендерні особливості досвіду жінок-учасниць національно-визвольних змагань на західноукраїнських землях у 1940 – 1950-х роках. *Народознавчі зошити*. Львів, № 4 (112). 2013. С. 591–599.
35. Ковальчук І. Поширення впливу ОУН-б на Житомирщині в 1941 році. Житомир, 2009. 8 с.
36. Кузик А. Підпільна штаб квартира Романа Шухевича у Княгиничах. Львів, 2009. 36 с.
37. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ – першої третини ХХ ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст. Чернівці, 2006. 500 с.
38. Кузик С. Штаб-квартира Романа Шухевича у Княгиничах. Коломия, 2007. 192 с.
39. Мандрик М. Жіночі обличчя українського підпілля – гендерний принцип чи «чоловіча» історія боротьби. *Культура народів Причорномор'я*. Миколаїв, 2009. № 162. С. 129–134.
40. Медична опіка в УПА: У 2 т. 2 кн. / М. Ріпецький (ред.). *Літопис УПА*. 1993. Т. 23. Кн. 1. 477 с.
41. Медична опіка в УПА: У 2 т. 2 кн. / М. Ріпецький (ред.). *Літопис УПА*. 2001. Т. 32. Кн. 2. 581 с.
42. Нестеренко В. А., Мурашко К. О. Похідні групи ОУН у північно-східних областях України. *Сумська старовина*. 2020. № LVII. С. 44–52.
43. Онишко Л. «Нам сонце всміхалось крізь ржавії ґрати ...». Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. Торонто: вид-во «Літопис УПА», 2007. 912 с.

44. Пастух Р. Із героїчного підпілля – у безсмертя (про зв'язкову Романа Шухевича Ольгу Ільків). *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич, 2017. Спец. вип. 2. С. 186–191.
45. Пелешок М. Роман Шухевич у спогадах сучасників. *Український визвольний рух: науковий збірник*. Львів, 2007. Зб. 10. С. 257–266.
46. Русначенко А. Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії. К.: Пульсари, 2002. 518 с.
47. Шанковський Л. Похідні групи ОУН (причиню до історії похідних груп ОУН на центральних та східних землях України в 1941–1943 рр.). Мюнхен: Вид-во «Український Самостійник», 1958. 370 с.

V. ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА, МАТЕРІАЛИ З YOUTUBE

48. Дяченко В. Ольга Ільків, зв'язкова Романа Шухевича. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/ia-ie-natsionalistka-i-natsionalistkoiu-pomru-zviazkova-romana-shukhevicha-olga-ilkiv/> (дата звернення 19.02.2023)
49. Забілий Р. Акт відновлення державності 30 червня. Як це було. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/06/30/44396/> (дата звернення 04.04.2023).
50. Зв'язкова Шухевича Ольга Ільків: Від Володі повернулася вагітна. Шухевич був злий. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2015/11/07/olha-ilkiv-3/> (дата звернення 14.03.2023)
51. Зв'язкова Шухевича Ольга Ільків вступила у «Свободу». URL: https://web.archive.org/web/20150627050912if/http://vgolos.com.ua:80/news/zvyazkova_shuhevycha_olga_ilkiv_vstupyla_u_svobodu_184011.html (дата звернення 14.04.2023)
52. Ірина Фаріон про зв'язкову Романа Шухевича – Ольга Ільків це жінка, яка вміє світитися! 16 серпня 2015 р. URL: <https://youtu.be/bt4eMb60-gQ> (дата звернення 02.02.2023)

53. Інтерв'ю з Ольгою Ільків. 17 серпня 2021 р. UPL:
https://youtu.be/Ap7r9l_B9RA
54. Ковальчук В. Документування шлюбів в ОУН і УПА. UPL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40940/36-Kovalchuk2.pdf?sequence=1> (дата звернення 29.03.2023).
55. Кісь О. Жіночий досвід ГУЛАГУ: стан досліджень та джерельні ресурси в українському контексті. UPL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/129967/08-Kis.pdf?sequence=1> (дата звернення 05.04.2023).
56. Кісь О. Національно-визвольні змагання як випробування меж традиційної жіночості: жіночий досвід у національному підпіллі 1940–1950-х років. UPL:
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kis_Oksana/Natsionalno-vyzvolni_zmahannia_iak_vyprobuvannia_mezh_tradytsiinoi_zhinochosti.pdf?PHPSESSID=mddjgrailcfkkjcronf18rm911 (дата звернення 30.03.2023).
57. Львів'яни, які були відзначені у номінації «Львів'янин (львів'янка) року». UPL:
vivrada.gov.ua/component/k2/item/5308-lyviv'yany,-yaki-buly-vidznacheni-u-nominaciji-«lyviv'yany-lyviv'yanka-roku»-1991-2015rr/5308-lyviv'yany,-yaki-buly-vidznacheni-u-nominaciji-«lyviv'yany-lyviv'yanka-roku»-1991-2015rr (дата звернення 15.04.2023)
58. Мороз П. Історична предметна компетентність учнів старшої школи: визначення та складники. UPL:
<https://lib.iitta.gov.ua/719398/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B7%20%D0%9F..pdf> (дата звернення 09.05.2023).
59. Наumenко К. У роки Другої світової війни. UPL:
<https://map.lviv.ua/statti/luckij4.html> (дата звернення 23.03.2023)
60. Ніхто не хотів поступатися: як і чому стався розкол ОУН. UPL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/30798456.html> (дата звернення 14.03.2023)
61. Ольга Ільків: усі ВІДЕО про легендарну жінку: збірка усього наявного ВІДЕО про зв'язкову Романа Шухевича. UPL:

https://youtube.com/playlist?list=PLN4FoU_4g3vKQ2slVN18lmjPySilbjL1g

(дата звернення 19.02.2023)

62. Онишко Л. Галина Дидик. UPL:
https://chtyvo.org.ua/authors/Onyshko_Lesia/Halyna_Dydyk/ (дата звернення 24.02.2023)
63. Пам'яті зв'язкової Головного Командира УПА Ольги Ільків. UPL:
<https://ukrnationalism.com/news/nationalist-movement/4521-pamiatii-zviazkovoi-holovnoho-komandyra-upa-olhy-ilkiv.html> (дата звернення 6.03.2023).
64. Полювання на Шухевича. Операція «Берлога». UPL: http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2016/03/blog-post_3.html (дата звернення 14.03.2023).
65. Попелюк Р. «Я є націоналістка і націоналісткою помру», – зв'язкова Романа Шухевича Ольга Ільків. UPL:
<https://localhistory.org.ua/texts/statti/ia-ie-natsionalistka-i-natsionalistkoiu-pomru-zviazkova-romana-shukhevicha-olga-ilkiv/> (дата звернення 19.02.2023).
66. Русначенко А. Роман Шухевич — керівник воюючої України. UPL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65012/16-Rusnachenko.pdf?sequence=1> (дата звернення 22.04.2023).
67. СБУ Львівщини. До влади прийшло нове покоління. UPL:
https://galinfo.com.ua/articles/sbu_lvivshchyny_do_vlady_pryyshlo_nove_pokolinnya_271713.html (дата звернення 27.04.2023).
68. Сохан Є. Як одержавити конспіративну квартиру Шухевича. *Галичина. Регіональна газета з Івано-Франківська*, online версія від 28 червня 2010.
<http://www.galychyna.if.ua/publication/ukrainism/jak-oderzhaviti-konspirativnu-kvartiru-shukhevicha>
69. У Львові презентували збірку віршів зв'язкової Шухевича Ольги Ільків. UPL:
https://web.archive.org/web/20170221052334if_/http://vgolos.com.ua:80/news

[/u lvovi prezentuvaly zbirku virshiv zvyazkovoilshuhevycha olga ilxiv fot o 183499.html](https://u.lvovi.prezentuvaly.zbirku.virshiv.zvyazkovoilshuhevycha.olga.ilxiv.foto.183499.html) (дата звернення 15.04.2023).

70. Фаріон І. Ольга Ільків: 101 рік служіння Богові й Україні (за програмою "Ген українців"). UPL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/60d0bb428b45e/> (дата звернення 12.02.2023).

71. Шот М. Зв'язкові української борні. UPL: <http://www.ridneslovo.co.rs/rs28/19.html> (дата звернення 17.04.2023).

72. Щур. Ю. УПА і Червона армія: протисторова чи взаємодія? UPL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/upa-i-chervona-armiya-protystorvo-chy-vzayemodiya/> (дата звернення 13.04.2023).

73. Ярема Г. «Повстанське танго» Ольги Ільків. UPL: <https://wz.lviv.ua/life/414812-povstanske-tango-olhy-ilxiv> (дата звернення 23.04.2023)

VI. НАУКОВО-ДОВІДКОВІ ВИДАННЯ

74. Українська жінка у визвольній боротьбі 1940–1950 рр. Біографічний довідник / Упоряд. Н. Мудра. Вип. 1. Львів: Світ, 2004. 192 с.

75. Українська жінка у визвольній боротьбі (1940–1950 рр.): Біографічний довідник / Упоряд. Н. Мудра. Вип. 2. Львів: Світ, 2006. 192 с.

VII. ПІДРУЧНИКИ І ПОСІБНИКИ

76. Власов В. С. Історія України (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Літера ЛТД, 2018. 256 с.

77. Власов В. С. Історія України (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Літера ЛТД, 2019. 256 с.

78. Гуменюк Г. М. Формування національної самосвідомості учнів середнього шкільного віку засобами туристсько-краєзнавчої роботи. Івано-Франківськ, 2000. 158 с.

79. Календарно-тематичне планування з історії України для 10 класу зі змінами від 03.08.2022. UPL: <https://naurok.com.ua/kalendarno-tematichne->

planuvannya-z-istori-ukra-ni-dlya-10-klasu-zi-zminami-vid-03-08-2022-299231.html (дата звернення. 10.05.2023)

80. Королько А. Методичні рекомендації для семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Основи шкільного краєзнавства» (для студентів IV курсу спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)»). Івано-Франківськ, 2019. 78 с.
81. Маланюк Т. З. Краєзнавство і туризм: навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2010. 200 с.
82. Маланюк Т.З. Туризм і краєзнавство в школі: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2009. 104 с.
83. Пометун О. І. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.
84. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. К: Генеза, 2006. 328 с.
85. Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство: навчальний посібник / Наук. ред. П.Т. Тронько. Київ; Кам'янець-Подільський: Кондор, 2010. 240 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ольга Ільків в юнацькому віці. Фото першої половини 30-х рр. XX ст.

Джерело: https://www.google.com/search?rlz=1C1GGRV_ukUA980UA980&q=%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0+%D0%86%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwj6oPiJv8j_AhXjmlsKHanaBeQQ0pQJegQICRAB&biw=1366&bih=657&dpr=1#imgrc=Q2ppweeSSEmEcM (дата звернення 05.05.2023)

О. Ільків серед учнів Перемишльської гімназії (третій ряд, четверта зліва).

Фото 1938 р.

Джерело: Ільків О. У тенетах двох «закриток»: поезія / Упоряд.: О. Ільків, А. Бойко, О. Цимбала. Львів: Каменяр, 2011. 183 с.: іл. (з аудіо диском пісень на слова авторки).

Ольга Ільків. Фото 1941 р.

Джерело: <https://www.volyn.com.ua/news/200338-u-lvovi-pokhovaly-102-richnu-olhu-ilkiv-zv-iazkovu-holovnoho-komandyrupa-romana-shukhevycha> (дата звернення 05.05.2023)

Ольга Ільків з чоловіком Володимиром Ликом під час весілля у Львові.

Фото, квітень 1943 р.

Джерело: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/10/22/158327/> (дата звернення 05.05.2023)

Серед подруг, зв'язкових ОУН. Марта Пашківська, Ірина Савицька
та Ольга Ільків. Фото 1944 р.

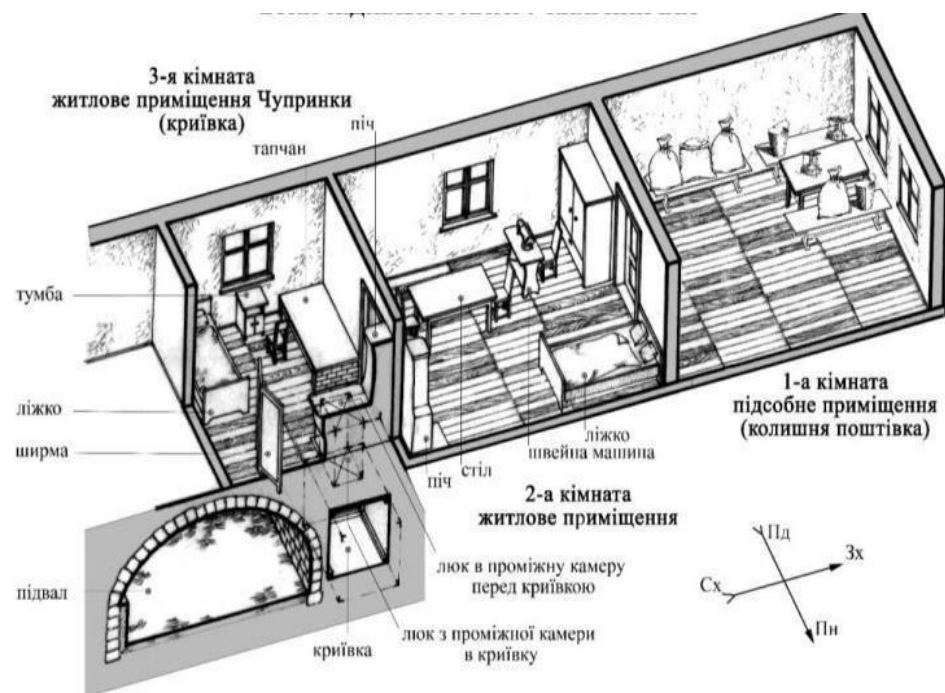
Джерело: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2_%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0_%D0%A4%D0%B0%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0 (дата звернення 05.05.2023)

Підпільна квартира Романа Шухевича у селі Княгинині. У теперішній час
– Меморіальний музей Підпільна штаб-квартира Романа Шухевича

Джерело: https://www.google.com/search?rlz=1C1GGRV_ukUA980UA980&q=%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0+%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B0+%D0%B2+%D0%9A%D0%BD%D1%8F%D0%B3%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B0%D1%85&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiOuomvyMj_AhUGDRAIHVOAAT8Q0pQJegQICxAB&biw=1366&bih=600&dpr=1#imgcr=B0vP5lkuzv1efM (дата звернення 05.05.2023)

Схема підпільної штаб-квартири Романа Шухевича в селі Княгининічі

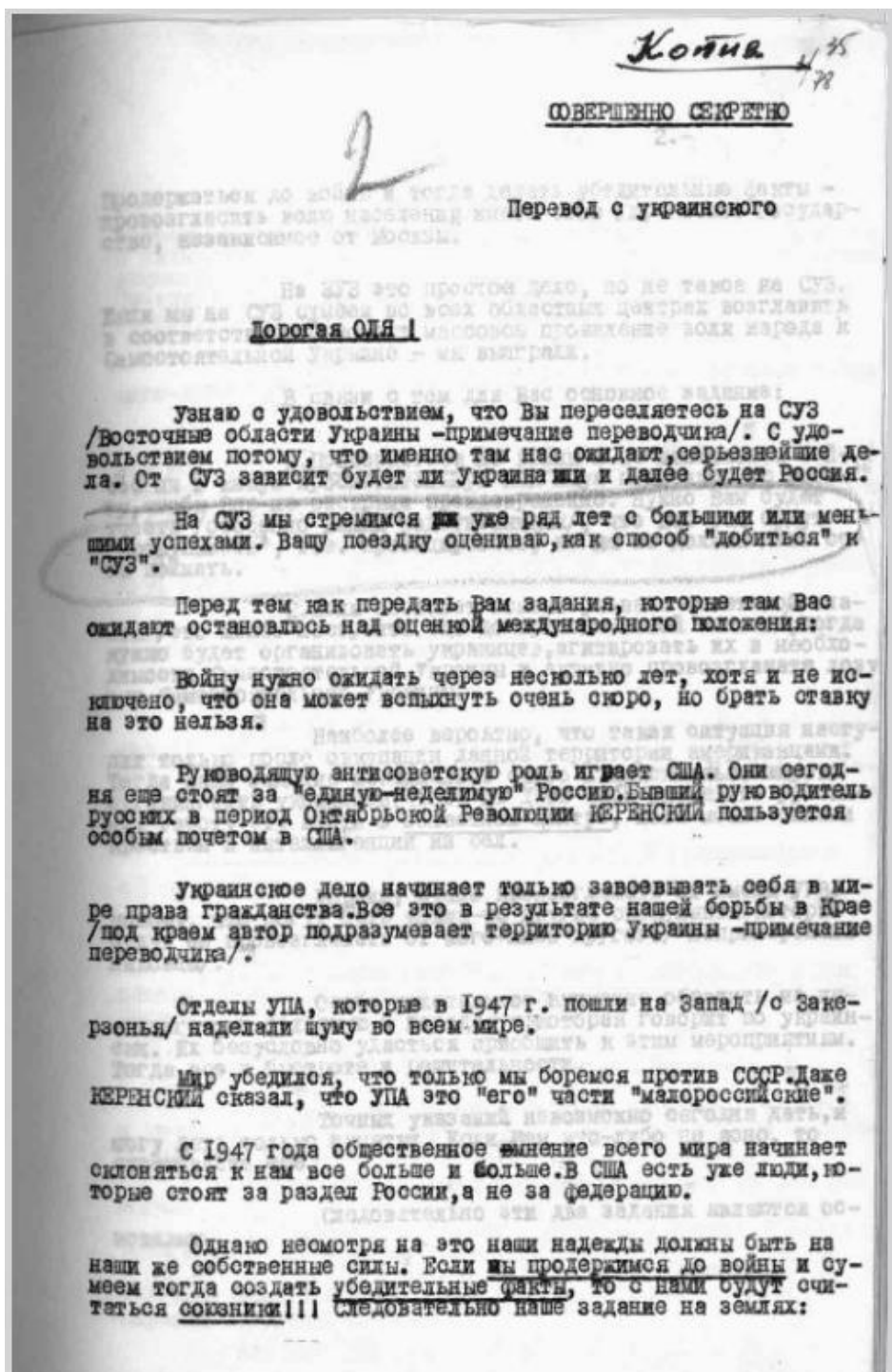
Джерело: Кузик С. Штаб-квартира Романа Шухевича у Княгининічах. Коломия, 2007. 192 с. (дата звернення 05.05.2023)

Ольга Ільків під час кримінального слідства. Фото з кримінальної справи.

Джерело: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/10/22/158327/> (дата звернення 07.05.2023)

Копія листа Р. Шушевича до О. Ільків. 1950 р. Фотокопія з кримінальної справи О. Ільків.

Джерело: Літопис Української Повстанської Армії. Т.45: Генерал Роман Шухевич – «Тарас Чупринка» Головний командир УПА / Редактори П. Потічний, М. Посівнич. Торонто-Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2007. (дата звернення 07.05.2023)

Ольга Ільків в останні роки життя. Фото 2015 р.

Джерело. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/ia-ie-natsionalistka-i-natsionalistkoiu-pomru-zviazkova-romana-shukhevicha-olga-ilkiv/> (дата звернення 07.05.2023)

Діти Ольги Ільків – Дзвенислава та Володимир. Фото 1950-х рр.

Джерело: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/ia-ie-natsionalistka-i-natsionalistkoiu-pomru-zviazkova-romana-shukhevicha-olga-ilkiv/> (дата звернення 07.05.2023)

Державна нагорода Ольги Ільків Орден Княгині Ольги III ступеня. 2008 р.

Джерело: Ільків О. У тенетах двох «закриток»: поезія / Упоряд.: О. Ільків, А. Бойко, О. Цимбала. Львів: Каменяр, 2011. 183 с.: іл. (з аудіо диском пісень на слова авторки). (дата звернення 07.05.2023)

Титулки поетичних збірок Ольги Ільків

Джерело: Фото Іванни Палійчук. (дата звернення 07.05.2023)

**«Я є націоналістка і націоналісткою помру» - зв'язкова Романа Шухевича
Ольга Ільків**

Епіграф

«Героїчна боротьба УПА й визвольно-революційного підпілля, - це найбільш героїчна доба в історії України. Знайте, що такої геройської доби не знає історія людства»...

Роман Шухевич

План-конспект позакласного заходу

Дата проведення: 21 червня (дата народження Ольги Ільків)

Тема: «Вшанування творчості та життя Ольги Ільків: Поетка-борчиня за незалежність України»

Мета:

Навчальна

- ❖ Ознайомити учнів з життєвим шляхом та творчістю Ольги Ільків, поетки та борчині за незалежність України. */інформаційна*
- ❖ Розширити знання учнів про історичний контекст, в якому діяла Ольга Ільків, включаючи українську повстанську боротьбу та політичні події свого часу. */інформаційна*
- ❖ Вивчити та проаналізувати вірші Ольги Ільків, розкриваючи їхню тематику, стиль та літературні особливості */аксіологічна*
- ❖ Розвивати навички літературного аналізу, критичного мислення та інтерпретації поезії. */ аксіологічна, логічна*

❖ Викликати інтерес до вивчення та апробації творчих здібностей, спонукати учнів до самостійної творчої діяльності, включаючи написання власних віршів або створення музичних композицій, що відображають їхні почуття та думки про Ольгу Ільків. / *творча*

Розвивальна

❖ Розширити знання учнів про історичні події, роль та внесок Ольги Ільків у національно-визвольну боротьбу / *інформаційна, громадянська*

❖ Формування патріотичних почуттів серед учнів та розуміння важливості боротьби за незалежність своєї держави / *громадянська*

❖ Розвивати творчий потенціал в учнів. Виконання віршів та пісень Ольги Ільків, пов'язаних з історичними подіями та патріотичними почуттями, сприятиме розвитку емоційно-естетичної сфери / *творча, аксіологічна, мовленнєва, громадянська*

Виховна

❖ Вшанувати пам'ять та віддати шану внеску Ольги Ільків у боротьбу за незалежність України. / *аксіологічна, громадянська*

❖ Розвинути в учнівському середовищі почуття патріотизму, національної гордості та любові до своєї країни. / *громадянська*

❖ Запровадити учнів у світ творчості та самопожертви Ольги Ільків, щоб надихнути їх на активну громадську діяльність та на захист національних цінностей. / *творча, аксіологічна, громадянська*

Місце проведення:

Актова зала

Обладнання: Прапор України, надписи «Слава УПА» «За тебе, свята Україно!», стіл або шкільна парта на ній вишитий рушник, свічка, квіти, гілка калини, портрет Романа Шухевича, Ольги Ільків, інтерактивна дошка, ноутбук, дві збірки Ольги Ільків: «У тенетах двох закриток», «Спокуса»

Дійові особи:

Вчитель, ведучий, ведуча, учні для декламування віршів та співання пісень.

План позакласного заходу

I. Вступна частина

- ❖ Привітання учасників та промова з нагоди проведення заходу, присвяченого творчості Ольги Ільків. Вшанування пам'яті хвилиною мовчання.
- ❖ Коротке пояснення про значення та внесок Ольги Ільків в українську культуру та боротьбу за незалежність.
- ❖ Перехід до розповіді про легендарну зв'язкову Романа Шухевича
- ❖ Пояснення, що Роман Шухевич був важливою постаттю української повстанської боротьби.

II. Виконання пісні «Повстанське танго»

III. Декламування віршів Ольги Ільків

- ❖ «Самітність»
- ❖ «Ми – не раби»
- ❖ «Пожар душі»

IV. Заключна частина

Хід уроку

I. Вступна частина

Вчитель

Учні збираються в аудиторії, займають місця за партами під звучання пісні групи Кому Вниз «Нахтігаль»

URL: https://youtu.be/eypWaMR_pfo (дата звернення 15.06.2023)

Вступне слово вчителя:

Шановна дирекціє, шановні вчителі, учні та всі учасники заходу! Сьогоднішній захід присвячений пам'яті Ольги Ільків – громадської діячки та борця за незалежність України. Вона є легендою української повстанської боротьби, була зв'язковою Романа Шухевича та політв'язнем московсько-сталінських тюрем. Ольга Ільків була не тільки поеткою, але й непохитною борчинєю за незалежність та соборність нашої держави. Її приклад мужності, патріотизму та самопожертви під час московсько-української війни надихнув нас на проведення цього позакласного заходу.

Прошу всіх встати і вшанувати її пам'ять хвилиною мовчання. /
інформаційна, аксіологічна

Ведучий

Вона – одна з тих, кого ми називаємо героями України, хоча сама себе такою не вважала. ***«Мене зробили героїнею і нема на те ради. Але я кажу, що всі ви є герої, всі ви можете робити те саме, що і я. Робіть! Бо це наша спільна справа».*** – говорила в інтерв'ю О. Ільків.

Вона демонструвала надзвичайну силу в своїй боротьбі. Жінці було присуджено 25 років ув'язнення, а її двох маленьких дітей відібрали й надали їм інші імена. Вона дивом відшукала їх після повернення з ГУЛАГу.

Ольга Ільків, кінець 1930 –х

1955р

Ведуча

Ольга Ільків народилася 1920 року у Стрию. До Організації українських націоналістів вступила 30 червня 1941-го.

У розпал війни, у квітні 1943-го, вона вийшла заміж за керівника стрийського надрайонного проводу ОУН Володимира Лика.

Вже по закінченні Другої Світової війни, у підпіллі у 1946 році, у неї народилася донька, з якою вона переховувалася по конспіративних квартирах.

У жовтні 1946-го її давня знайома Катерина Зарицька запропонувала очолити конспіративну квартиру для одного з командирів УПА. /інформаційна

Катерина Зарицька, зв'язкова Романа Шухевича.

Ведучий

Щоб відвернути підозру, люди, у яких мав проживати командир, повинні були створювати видимість нормальної сім'ї – мати дітей, займатися домашніми справами.

Ольга разом із новонародженою донькою Дзвінкою, мамою Розалією і зі зв'язковою Катериною Зарицькою переїхали у село **Княгиничі Рогатинського району**, де у приміщенні колишньої пошти облаштували житло зі сховком.

Засекреченість була такою, що спочатку Ользі Ільків навіть не назвали імені людини, яку вона має переховувати. Вночі до хати прийшов чоловік – ним виявився головний командир УПА Роман Шухевич. /інформаційна

Роман Шухевич

ЕСКИЗ ПІДПІЛЬНОЇ ХАТИ У КНЯГИНИЧАХ

Вчитель

Шановні учні! у Княгиничах сьогодні діє музей «Конспіративна штабна хата Романа Шухевича

За легендою, у хаті проживали лише жінки, вони були кравчинями і, на перший погляд, вели звичайне життя у селі – готували їжу, виховували дитину, прали пелюшки, зрідка шили.

Але за закритими фіранками у конспіративному помешканні все було інакше – вони мали фіктивні документи, кодові імена і паролі на випадок загрози. Так, провідник УПА отримав жіноче ім'я «Марійцуня», щоб ніхто у селі не почув, що тут живе чоловік. */інформаційна*

Ведуча

Наприкінці 1947-го до рук радянської влади потрапила зв'язкова, яка могла видати місце перебування Романа Шухевича. З конспіративного житла у Княгиничах всім його мешканцям довелося тікати. Ольга Ільків продовжила діяльність у підпіллі, але Романа Шухевича з того часу більше не бачила.

За кілька місяців вже на іншій конспіративній квартирі Ольга народила сина Володимира. Навесні 1948-го загинув її чоловік. Він так ніколи і не бачив сина / *інформаційна, аксіологічна*

Діти Ольги Ільків Дзвінка та Володимир

Напередодні від'їзду, у березні 1950-го, Ольга Ільків вирішила поїхати на конспіративну квартиру до Львова, щоб попрощатися з подружками. З цієї мандрівки вона вже не повернулася.

У помешканні на Ольгу чекали співробітники Львівського УМДБ (Міністерство держбезпеки СРСР). Її схопили.

Під час арешту вона мала при собі ампулу з отрутою і листок з адресою іншої підпільної квартири. Ольга Ільків обрала з'їсти адресу, щоб не розсекретити українських підпільників.

Жінку повезли у тюрму на Лонцького, нині там Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів. Почалися катування – Ольгу били, не давали спати і примусили випити отруйну речовину. До в'язниці відправили її

маму і сестру, сина Володимира і доньку Дзвінку забрали до дитбудинків, їхні імена змінили, а Ользі сказали, що вона більше ніколи не побачить дітей. / *інформаційна, аксіологічна*

Ольга Ільків (росія Олександрівський централ, 1953)

Ведучий

Вже у в'язниці вона дізналась, що сховок Шухевича розкрили. Головний командир УПА загинув під час перестрілки у селі Білогорща 5 березня 1950 року.

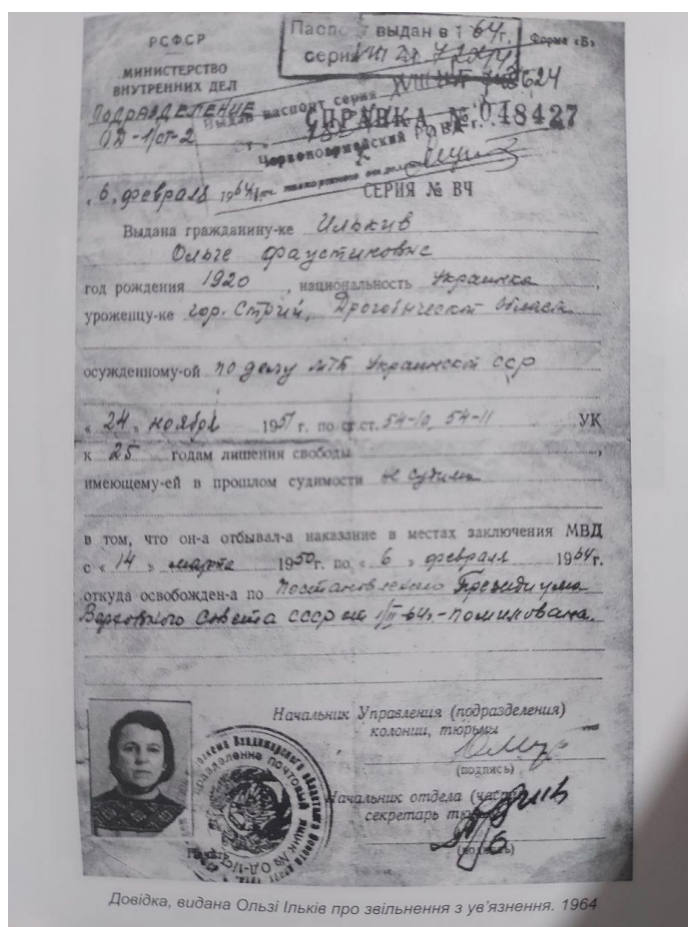
У 1953-му році їй вдалося відправити з в'язниці листа до одного з львівських дитбудинків. Звідти прийшла відповідь. Директор дитбудинку на свій страх і ризик відповіла ув'язненій – діти знайшлися.

Після смерті Сталіна у в'язницях переглядали справи «бандерівців», але, як згадує пані Ольга, «покаятися вона не змогла», її залишили в ув'язненні.

Вже не Дзвінка і не Володимир, а Бойко Віра і Бойко Андрій росли у дитбудинку. Вони дуже довго не бачили мами, але від неї зрідка приходили листи.

Ольга Ільків побачила своїх дітей лише через 14 років. Поки вона була в ув'язненні, померла її мама Розалія.

Ольга Ільків кілька разів приїжджала у Княгининчі. У 2005 році тут відкрили пам'ятник Роману Шухевичу. / *інформаційна*

Довідка, видана Ользі Ільків про звільнення з ув'язнення. 1964

Вчитель

Під час розповіді про чоловіка, дітей Ольги Ільків і загалом про «любов під прикриттям» лунає саундтрек до фільму «Жива»

URL: <https://youtu.be/cVGSjxoolCA> (дата звернення 15.06.2023)

II. Виконання пісні «Повстанське танго»

Ведуча

Текст «Повстанського танго» Ольгою Ільків був написаний пізньої осені, у листопаді 1944 року, у селі Угольна, що знаходиться в Стрийському районі Львівської області. Уточнююче, написано було не в самому селі, а на хуторі, в присілку під самим лісом, біля Угольної. В цьому місці були дві хатинки, які використовувалися для наділення землею, і це місце називалося парцелярією. Разом з Ольгою Ільків були Ірина Савицька (відома як «Бистра»), Мартуся Пашківська і чоловік Ольги Ільків, Володимир Лико.

Напад на село стався з боку більшовиків, а хлопець загинув під час тієї події. Ольга допомагала нести тіло загиблого, і ця важка мить дуже засмучувала її. Вона написала слова «Повстанського танго» у віці 24 роки. Актуальність цієї пісні полягає в тому, що вона була написана у 1944 році, а ми зараз живемо у 2023 році, але гасло «Воля або смерть» залишається незмінним. / *інформаційна, аксіологічна*

Слова: Ольга Ільків

Музика: Марта Пашківська

Поглянь, ось перший сніг...
 І мрія біла із недавніх днів,
 І вдаль летить з-під стріх
 Прядиво дивне із туги і снів...

Поглянь у серце, що томиться самотнє
 І виглядає тебе із далини...
 В своїй скорботі воно таке привітне...
 Ах, повернися із срібної імлі!

Пришли на крилах сну
 Завзяття змагу і відчай жаги,

Тугу своєю кріпку
І розмах, що не боїться зими!

В годину тиху ти розкажи про мрію,
Що каже нам віддати юність в дар,
І розігриває серця у сніговію,
Вливає в жили нам полум'яний жар!

Ми йдемо, а гімн в душі
І крок несхитний по тріумф – чи смерть,
Щоби великі дні
Свідчили гідно про кривавий герць!

Одна шалена нас полонила доля,
Що дарувала любов, як ніжний квіт.
Чи переможемо, чи згинемо за волю,
Життя буде вічно порив, залятий в міт!

Ведучий

Запрошується учениця 10 класу, Ткачук Софія, для виконання пісні
«Повстанське танго»

URL: https://youtu.be/8DAVAI_9dEA (дата звернення 15.06.2023)

III. Декламування віршів Ольги Ільків

Ведуча

Запрошується учениця 10 класу, Василишин Лілія, для декламування віршу «Самітність»

Написаний 1944 року, Львів.

Конає день, весняний вечір жмурить очі,
 Ніч витягує туги повні рамена,
 Сумерк скриває чийсь погляди жагучі,
 Ласк тисячі і чийсь спрагнені уста!
 Ось клич весни і зов кохання опівночі
 Тремтить у травах і в стривожених кущах,
 У мене ти гостюєш радо серед ночі
 І мрієш любо в золотих весняних снах...

І тільки в снах, бо вечір мій, немов весняна,
 Крадьком до місяця уронена сльоза,
 Самітня тиха моя дума полум'яна,
 В притворі серця скорбно молиться туга

Чом не прийдеш і злого чару не розвієш,
 І не пригорнеш, як минулої весни ?
 Якщо ти долі підкорити не зумієш,
 Кохання твого цілуватиму сліди !

Вчитель

«Самітність» була написана навесні 1944 року в першу річницю шлюбу з Володимиром Ликою. Він був тоді на Стрийщині, а Ольга в Львові. Вона довго чекала хоча б на якусь вістку від нього. Її огорнула така туга, відчуття самотності, що сидячи при вікні свого помешкання написала вірш. /

інформаційна

Ольга Ільків (Росколяна) та
Володимир Лико (Вихор)

Ольга Ільків та Володимир Лико у
день вінчання у Львові, 27 квітня
1943 року

Ведучий

Запрошується учень 10 класу, Бойчук Олександр, для декламування віршу
«Ми – не раби» присвячено Романові Шухевичу, Головному командирові УПА

Вже більше не раби ми, ні –
Ми вільні, ми грізні,
Нехай, не маєм хати ми,
Ми не раби !
Нехай, не маєм хати ще,
Ми маєм крок, що сміло йде,
І маєм кров, що в бій зове,
Маємо волю, що чин несе !
Не наша хата ? Наша ніч,
І ліс, і балка і яруга,
Високих гір синява смуга,
Де месь зростала від сторіч,
Де ріс і зрів народний гнів –
Терпкий і життєдайний овоч крові,
Тут навіть камінь скаже, хто ми,
За що несем тягар борні,
Що йде удень, що йде вночі...

Узброєні в ідею нашу й чин,
 Підемо ми в останній бій,
 Назустріч волі, або гордій смерті,
 Бо Нація вже ми і так підемо у віки,
 Нікому з нас багатства з цього не обдери !

Вчитель

Вірш «Ми – не раби», як своєрідна відповідь Л. Українці, входив у збілочку «Зі щитом – чи на щиті» написана у 1948 року і видрукувану у підпіллі ОУН під псевдонімом О. Звіробій. Його дуже прихильно оцінив Роман Шухевич. Тому Ольга Ільків вирішила присвятити цей вірш, помертньо, провідникові ОУН, Головному Командирові УПА Роману Шухевичу. / *інформаційна*

Ведуча

Запрошується учениця 10 класу, Василишин Софія, для декламування віршу «Пожар душі»

Сентиментальна сльозинка –
 Пущена в воду краплинка,
 Пафосу рвана шинелька,
 Трагедії кульгава каруселька,
 Драматична скрипуча завіса
 Там...– до біса !
 Геть звідсіля, з цього базару усмішки !
 Чого я тут шукаю
 І чому не втікаю ?
 Я знаю страсті сильніші,
 Я знаю сльози гіркіші,
 Я знаю болі глибокі
 І муки, муки жорстокі !
 Хочете знати звідки,
 Хочете мати свідків,
 Гляньте на сиве волосся,

Спитайте: звідки взялося ?

А я мовчатиму гордо,

А я мовчатиму вперто

Аж до самої смерті !

Вчитель

Ритмомелодика поезій Ольги Ільків – то жива мова українців минулого століття. З такими наголосами вимовляли слова наші діди і батьки. Такими були романси, які тривожили душу юнаків і панянок, що співали їх під музику гітари і фортеп'яно. Так звучала молитва, присяга, освідчення...Поезію Ольги Ільків треба читати такою, якою вона є. Можливо, когось вразить іноді обірваний ритм, недотримана рима. Але хіба не обривав каземат на півслові найніжнішу пісню, не глушив найдосконалішу музику, не вбивав найчутливішу душу ? І саме це найцінніше в рядках Ольги Ільків.

Незважаючи на те, що жорстока червона епоха не дала змоги поглиблювати освіту, Ольга Ільків подивовує ерудицією, обізнаністю у різних сферах культури, філософії, наук природничих і точних. Їй підвладні нові ритми. Все частіше приходить білий вірш */інформаційна, аксіологічна*

Глядить на мене моя Україна

Очима свіжими, як ранок,

Мов два вогні.

Очима ніжними і строгими,

Очима мрійними,

Очима ревними і задушевними,

Проникливими і величними,

Задивлена у майбутнє –

Моя Україна.

IV. Заключна частина

Вчитель

Сьогодні ми згадуємо велику героїню, Ольгу Ільків, чия незламна воля, самопожертва і творчість залишили незабутні сліди в історії України. Її життєвий

шлях був сповнений випробувань, але ніщо не змогло зламати її дух і віру у свою країну.

Ольга Ільків, як громадська діячка та борець за незалежність, віддавала все, що мала, заради кращого майбутнього своєї Батьківщини. Вона писала вірші та пісні, що втілювали дух українського повстання, і вона вірила, що кожен з нас має потенціал робити великі речі. Її слова «Воля або смерть» пролунали не лише у її часи, але й залишаються актуальними й сьогодні.

Ми не можемо забувати таких героїв і їхнього внеску в нашу культуру та історію. Тому я закликаю вас продовжувати досліджувати творчість Ольги Ільків, вивчати її поезію та пісні, розуміти її послання і переказувати їх нашим нащадкам. Вона залишила нам спадщину, яку ми маємо берегти і передавати далі.

Нехай Ольга Ільків буде надійною героїнею нашого національного духу, що освітлює наш шлях до свободи, гідності та незалежності. Нехай її приклад надихає нас бути справжніми героями у власному житті, докладати зусиль для досягнення наших мрій та мети.

Дякую вам усім за вашу присутність, участь та вшанування пам'яті Ольги Ільків. Разом ми збережемо її спадщину й примножимо її значення для майбутніх поколінь. Нехай живе Україна! СЛАВА УКРАЇНІ / *інформаційна, аксіологічна, громадянська*

Вчитель

Учні покидають аудиторію під звуки повстанської пісні, яку виконує Тарас Чубай - «Буде нам з тобою що згадати»

URL: <https://youtu.be/ZAwOWZtwfRk> (дата звернення 15.06.2023)

Інтерв'ю з сином Ольги Ільків Володимиром Ільківим

Респондент Ільків Володимир Володимирович, 1947 р. н. Освіта: вища. Народився у с. Грімне, колишнього Городоцького району, тепер – Львівського району. Проживає у Львові. Записано Палійчук І.І. 14.06.2023.

Іванна Палійчук: Пане Володимире, будь ласка, скажіть, коли саме Ольга Ільків стала членкинею ОУН ?

Володимир Ільків: Конкретної дати немає, і мама сама не знає. Очевидно, документа в неї не було. Може, був якийсь там документ, який видавали, але це все було підпільно. За роки підпільної боротьби мама багато документів порозгублювала, тому що змушені були тікати з одної криївки до іншої, і там документи пропали, вона багато чого втратила. Очевидно, вона вступила до ОУН у кінці 1940 р. – на початку 1941 р.

Іванна Палійчук: Пане Володимире, чи можете Ви підтвердити, що Ольга Ільків під час німецької окупації Львова навчалася у медичному інституті?

Володимир Ільків: Так, це було в 1943 році. Мама зразу хотіла поїхати вчитися до Чехії, вона хотіла стати журналісткою, але їй не дали дозволу німці. Після того, як мама почула, що відкрили навчання в медінституті (там були такі спеціальності: медицина, фармація, ветеринарія), то вона вибрала медицину і вчилася там три триместри, тобто рік фактично. А 1944 р. влітку вже прийшли радянські війська.

Іванна Палійчук: Пане Володимире, в різних інформаційних свідченнях є згадки про сестру Ольги Ільків Ірину, що Ви можете про неї сказати ?

Володимир Ільків: Вона, до речі, кілька днів тому померла. Вона проживала у Полтаві, народжена в 1932 р., була на 12 років молодшою за маму. Мама після ув'язнення спочатку поїхала до сестри і бабці Розалії, які вже раніше вийшли з ув'язнення.

Іванна Палійчук: Пане Володимире, згідно з інформативними джерелами, Вашій сім'ї передані копії архівно-кримінальної справи Ольги Ільків. Чи володієте Ви такими джерелами?

Володимир Ільків: Так, дали нам ще, як мама жила на святкуванні 95-річчя, СБУ передала нам ту справу, щось там є в мене.

Іванна Палійчук: Пане Володимире, як Ользі Ільків вдалося отримати власне помешкання у Львові після тюремного ув'язнення ?

Володимир Ільків: Для того, щоб стати тільки на чергу, треба було працювати п'ять років у Львові, перш ніж стати на чергу. Вона згадала, що їй казав Роман Шухевич про те, що Василь Стефаник мав двох синів, і один син виїхав за кордон, а другий син залишився в Україні у Львові і почав співпрацювати з радянською владою. І мама пішла до нього, п. Кирила, бо коли вони обговорювали про Стефаника з Шухевичем, він сказав, що це є наш чоловік. Він допоміг.